

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra primární pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Využití dramatické výchovy v hodinách literární výchovy ve 2. třídě ZŠ

Use of Drama in Education in lessons of Literary Education in 2nd class of the Primary
School

Lenka Hájková

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Irena Hanyš Holemá, Ph.D.

Studijní program: Učitelství pro základní školy

Studijní obor: I. stupeň

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Využití dramatické výchovy v hodinách literární výchovy ve 2. třídě ZŠ* vypracovala pod vedením vedoucího diplomové práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 9. 4. 2018

Lenka Hájková

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování *Mgr. et Mgr. Ireně Hanyš Holemé, Ph.D.* za její cenné rady, vstřícnost a trpělivost při vedení mé diplomové práce.

Dále děkuji základní škole v Běchovicích, která mi umožnila provedení praktické části v mé diplomové práci a také děkuji svým nejbližším za podporu během studia.

NÁZEV:

Využití dramatické výchovy v hodinách literární výchovy ve 2. třídě ZŠ

AUTOR:

Lenka Hájková

KATEDRA (ÚSTAV)

Katedra primární pedagogiky

VEDOUCÍ PRÁCE:

Mgr. et Mgr. Irena Hanyš Holemá, Ph.D.

ABSTRAKT:

Tato diplomová práce se zabývá využitím dramatické výchovy v hodinách literární výchovy ve 2. třídě základní školy. Srovnává dvě druhé třídy na základní škole k porozumění hlavní myšlenky v pohádkách s ponaučením skrz dramatickou výchovu a metodou čtení s otázkami.

Teoretická část je zaměřena na dramatickou výchovu, na její metody, techniky, průpravné hry a cvičení, RVP a literární výchovu.

Základem praktické části byla realizace 5 vyučovacích hodin v dramatické výchově a 5 vyučovacích hodin literární výchovy ve dvou druhých třídách na 5 pohádkách s ponaučením. Po 14 dnech následoval test a zjištění, zda dramatická výchova přispívá v hodinách literárních ke zlepšení a pochopení látky.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Dramatická výchova, literární výchova, příprava hodin, ověření v praxi, reflexe

TITLE:

Use of Drama in Education in lessons of Literary Education in 2nd class of the Primary School

AUTHOR:

Lenka Hájková

DEPARTMENT:

Primary Education Department

SUPERVISOR:

Mgr. et Mgr. Irena Hanyš Holemá, Ph.D.

ABSTRACT:

This diploma thesis deals with the use of drama education in classes of literary education in the 2nd grade of elementary school. It compares two second classes at elementary school to understanding the main idea in fairy tales through dramatic education and the method of reading with questions.

The theoretical part is focused on drama education, its methods, techniques, preparatory games and exercises, Framework Educational Program and literary education.

The basis of the practical part was the realization of 5 lessons in dramatic education and 5 lessons of literary education in two second classes on 5 fairy tales with lessons.

After 14 days, a test was conducted to determine whether dramatic education contributed in literary classes to improving and understanding the substance.

KEYWORDS:

Drama in Education, Literary in Education, preparation of the lessons, realization, reflection

Obsah

Obsah.....	6
Úvod.....	8
1 Teoretická část.....	9
1.1 Vymezení pojmu dramatická výchova	9
1.2 Metody a techniky dramatické výchovy.....	11
1.3 Průpravné hry a cvičení	17
1.4 Cíle dramatické výchovy	18
1.5 Obsah dramatické výchovy	20
1.6 Reflexe dramatické výchovy	22
1.7 Dramatická výchova v rámcově vzdělávacím programu.....	24
1.7.1 Cíle dramatické výchovy podle Rámcově vzdělávacího programu	24
1.7.2 Učivo dramatické výchovy v rámcově vzdělávacím programu	25
1.8 Průřezové téma Osobnostní a sociální výchova	26
1.9 Vymezení pojmu literární výchova	28
1.10 Cíle literární výchovy	29
1.11 Velká myšlenka literární výchovy	30
1.12 Umělecká literatura a dramatická výchova.....	31
1.13 Literární výchova v rámcově vzdělávacím programu	32
2 Praktická část.....	34
2.1 Charakteristika školy	35
2.2 Příprava lekcí dramatické výchovy	36
2.2.1 Pecivál	37
2.2.2 Strašpytel.....	41
2.2.3 Zlodějíček.....	47
2.2.4 Mobilmánie	51
2.2.5 Zlobidlo	56

2.3	Příprava lekcí literární výchovy	61
2.3.1	Pecivál	61
2.3.2	Strašpytel	65
2.3.3	Zlodějček	68
2.3.4	Mobilmánie	71
2.3.5	Zlobidlo	74
2.4	Test	77
2.4.1	Výsledky testu	78
2.4.2	Porovnávání efektivity výuky dramatické výchovy a literární výchovy.....	79
2.5	Souhrnná reflexe.....	80
2.6	Vyhodnocení hypotéz	81
Závěr.....		82
Použitá literatura		84
Přílohy		86

Úvod

Téma své diplomové práce jsem si vybírala hodně dlouho a rozhodla jsem se pro „Využití dramatické výchovy v hodinách literární výchovy ve 2. třídě ZŠ“ z toho důvodu, protože si myslím, že dramatická výchova je velmi užitečná, rozvíjí osobnost, je zaměřena na komunikaci, používání improvizace, formulování svých vlastních názorů, naslouchání druhých, rozvíjí kreativitu, učí přímým prožitkem a vlastní zkušeností. Bohužel v mnoha školách chybí, dokonce i na mé škole, kde již pátým rokem učím jako třídní paní učitelka a díky této diplomové práci bych chtěla u sebe ve škole dramatickou výchovu prosadit a ukázat, že je dramatická výchova zapotřebí a děti si mnohem více zapamatují látku, když si ji prožijí díky metodám a technikám dramatické výchovy.

Cílem mé práce je zjištění, zda dramatická výchova přispívá v hodinách literárních ke zlepšení a pochopení látky, zda se žáci naučí více z pohádek s ponaučením skrz dramatickou výchovu, než kdyby si pohádku jen přečetli a pracovali s otázkami. Dále jestli je dramatická výchova vhodná ke zvládnutí hlavní myšlenky v pohádkách a dokáží děti s touto hlavní myšlenkou dále pracovat, uvědomit si ji.

Srovnávala jsem dvě druhé třídy na základní škole Praha – Běchovice s tím, že jedna třída si pohádku jen přečte a pracuje s otázkami a aktivitami při literární výchově a druhá třída si pohádku prožije pomocí dramatické výchovy, díky jejím metodám, technikám, hrám a cvičením.

Svoji diplomovou práci jsem rozdělila na dvě části, a to na část teoretickou, kde jsem se zaměřila na dramatickou výchovu, na její cíle, obsah, metody, techniky, průpravné hry a cvičení, na rámcově vzdělávací program a na literární výchovu. Druhou částí je část praktická, kdy jsem realizovala ve dvou druhých třídách na pěti vyučovacích hodinách pomocí dramatické výchovy a pěti vyučovacích hodinách literární výchovy pět pohádek s ponaučením. Po čtrnácti dnech následoval test a zjištění, zda dramatická výchova přispívá v hodinách literárních ke zlepšení a porozumění látky neboli hlavní myšlenky v pohádkách.

1 Teoretická část

1.1 Vymezení pojmu dramatická výchova

Na začátku mé práce je zapotřebí si ujasnit, co přesně je dramatická výchova. Definici dramatické výchovy najdeme u řady autorů.

Podle Josefa Valenty je dramatická výchova „systém řízeného, aktivního uměleckého, sociálního a antropologického učení dětí či dospělých založený na využití základních principů a postupů dramatu a divadla, se zřetelem na jedné straně:

- ke kreativně-uměleckým (divadelním a dramatickým) a
- k pedagogickým (výchovným či formativním) požadavkům a

na druhé straně:

- k bio-psycho-sociálním podmínkám (individuálním i společným možnostem dalšího rozvoje zúčastněných osobností).

Dramatická výchova je tedy estetická výchova a de facto jako taková je také zakotvena i v nové české pedagogické dokumentaci, zejména v tzv. Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání, kde je její pozice nejzřetelnější.“ (Valenta, 2008, s. 40)

Paní Eva Machková ve své knize píše, že „dramatická výchova je učení zkušeností, tj. jednáním, osobním, nezprostředkovaným poznáváním sociálních vztahů a dějů, přesahujících aktuální reálnou praxi zúčastněného jedince. Je založena na prozkoumávání, poznávání a chápání mezilidských vztahů, situací a vnitřního života lidí současnosti i minulosti, reálných i fantazií vytvořených. Toto prozkoumávání a poznávání se děje ve fiktivní situaci prostřednictvím hry v roli, dramatického jednání v situaci. Je to proces, který může, ale nemusí vyústit v produkt (představení). Cíle dramatické výchovy jsou pedagogické, prostředky dramatické. Dramatická výchova je školním předmětem nebo zájmovou aktivitou a její postupy mohou sloužit i jako metoda vyučování jiným předmětům. Od předmětů estetické výchovy se liší tím, že její prioritou je sociální poznání, které je nadřazeno estetickovýchovným a uměleckovýchovným cílům.“ (Machková, 2007, s. 32)

V pedagogickém slovníku je dramatická výchova definována jako „využívání dramatizace tj. prvků a postupů dramatického umění, ve výchově a vzdělávání. Je prostředkem podporujícím osobnostní a sociální rozvoj žáků. Využívá dramatické inspirace a schopnosti člověka jednat v navozených situacích obdobně jako ve skutečných. Vytváří pro žáky příležitost

znovuprožívat nebo zažívat situace, s nimiž se setkávají nebo mohou setkat v životě. Učí je orientovat se v nich, hledat řešení a rozhodovat se, přijímat různé role, lépe projevovat a chápat city, myšlenky, názory i motivy jednání jiných lidí. Podporuje hledání společných hodnot, vzájemné porozumění a spolupráci.“ (Průcha, a kol. 2003, s. 50)

Pan Jaroslav Provazník vysvětluje dramatickou výchovu takto: „dramatická výchova je jeden z pěti oborů estetické výchovy (vedle výchovy literární, výtvarné, hudební a pohybové), výchovná disciplína, která využívá některých prostředků a postupů divadelního umění, učení především přímým prožitkem a vlastní zkušeností v jednání; nabývání životní zkušenosti tím, že hledáme řešení nastoleného problému (situace) nejen intelektem, ale i intuicí se zapojením těla a emocí.“ (Koťátková, 1998, s. 49)

Po přečtení všech mnou vybraných definic, jsem došla k názoru, že dramatická výchova je jeden z pěti oborů estetické výchovy. Může to být samostatný školní předmět nebo zájmová činnost. Vytváří pro žáky příležitost, kdy si můžou fiktivní situaci pomoci hry v roli zahrát, prožít si ji, najít různá řešení, ať intelektem, emocí, ale i intuicí se zapojením vlastního těla, či dokonce dojít od procesu k představení. Jejím cílem jsou prostředky dramatické a pedagogické. Dále dramatická výchova podporuje sociální a osobnostní rozvoj žáků. A její postupy můžou sloužit jako metody vyučování v jiných školních předmětech, ať už v literární výchově, hudební výchově, výtvarné či pohybové.

Na základních školách dramatická výchova chybí a ani v jiných předmětech ji nenalezneme, učitelé ji neberou moc vážně. Učitelé ji přehlíží a ani netuší, co pojem dramatická výchova je a jak s tímto předmětem pracovat. Je to velká škoda. Podle atlasu školství je v České republice 11 škol, kde mají dramatickou výchovu jako samostatný předmět, ale učí se jen jednu hodinu týdně, což je podle mého názoru velmi malá doba na probrání všech metod a technik, vyzkoušení různých rolí, řešení nečekaných vymyšlených situací a rozvíjení osobností.

Já osobně navštívila díky praxi na vysoké škole čtyři školy, kde se dramatická výchova vyučuje. Na základní škole Kunratice, kde jsem viděla dvě vyučovací hodiny dramatické výchovy na téma „O neposlušných kůzlátkách“. Mě upoutalo klima školy, individuální přístup k žákům a přátelské jednání. Další školy, kde se vyučuje dramatická výchova jsou např. základní škola Na Líše, základní škola a mateřská škola Jana Amose Komenského, základní škola Heřmánek Praha, základní škola Marjánka na Praze 6.

1.2 Metody a techniky dramatické výchovy

Metody a techniky jsou klíčovými pojmy vyučovacího předmětu dramatické výchovy. Proto je nejdříve vysvětlím. Nejvíce mě zaujala definice od paní Bláhové a to, že „metodou rozumíme v nejobecnějším slova smyslu způsob, jak dosáhnout určitého teoretického nebo praktického cíle. Prostředkem k tomu je technika, která představuje konkrétní postup. Znamená to, že každá metoda může mít nejrůznější počet technik, a záleží pouze na tom, kterou z nich pro daný problém zvolíme. Metoda však může existovat i sama o sobě, bez přispění té, které techniky.“ (Kotátková, 1998, s. 91)

Podle Josefa Valenty lze pojem metoda označit jako celý systém, základní koncepční metodický princip systému, tudíž základní metodou dramatické výchovy je hra v roli. Dále označuje metodu jako specifický styl práce, soubor nebo skupinu dílčích postupů neboli jejich společný princip a konkrétní postup, který vlastně vyplývá z praxe učitele a žáka. Co se týká definice je metoda výchovy a vyučování cituji „určitý způsob činnosti, kterým se žáci zmocňují v průběhu edukační akce určitého učiva tak, že u nich (ideálně) nastává učení a z něj vyplývající osvojení učiva; spojitě s tím tvoří jev zvaný „metoda“ též činnost učitele, kterým je žákova činnost, respektive žákovo učení navozováno a řízeno; tyto činnosti žáka i učitele tvoří (ideálně) společný celek, jímž je naplňován výchovný a vzdělávací cíl.“ (Valenta, 2008, s. 47)

Svémi slovy řečeno metoda je činnost díky, které si žáci osvojují učivo. A technika je typ metody. Obsah metody a techniky někdy splývají. Můžeme však označit techniku jako postup, který má jasný cíl a učí jednu konkrétní část neboli dovednost.

Paní Krista Bláhová rozděluje metody a techniky dramatu na 7 metod, a to metodu expozice, vytváření kontextu, hry v roli a simulace, řešení krizového okamžiku, řešení dramatického konfliktu (rozporu), vedení a řízení dramatu a reflexe a hodnocení.

První její metodou je metoda expozice, každé drama musí mít svůj úvod, úkolem úvodu je drama otevřít a poskytnout základní informace, namotivovat zúčastněné a nabídnout hodně podnětů pro další práci. Používanými technikami pro expozice jsou:

- „uvedení dramatu textem – vyprávěním příběhu, četbou literárního textu, úryvkem z deníku, dopisu, telegramu, citováním zprávy z novin, inzerátu apod.
- uvedení dramatu výtvarnými prostředky – fotografií, ilustrací, obrazem, kresbou, karikaturou, ale i mapami nebo plány vztahujícími se k příběhu

- uvedení dramatu reálnými předměty a věcmi vztahujícími se k příběhu
- uvedením dramatu učitelem v roli“

Druhou metodou je metoda vytváření kontextu, což je doplnění a dotváření předchozích nebo nových informací. Také může být zaměřena na určitou situaci, posílení příběhu či upřesnění postav, dotváření prostředí a upřesnění času. Jejími technikami jsou:

- Brainstorming – technika aktivizující představivost a fantazii, spontánní sdělování nápadů, myšlenek a asociací, které nás díky tématu napadnou. Cílem je nalézt co nejlepší řešení. Myšlenky a asociace nesmí být odsuzovány ani kritizovány.
- Domýšlení děje – podobná technice brainstorming, zúčastnění mají možnost děj pozměnit podle svých představ, vybírají tu nejpříjemnější představu.
- Domýšlení postav – živými obrazy, kresbou, zástupnou rekvizitou či zástupným znakem.
- Rozhovor s hlavní postavou nebo postavami z jejího okolí – díky tomuto rozhovoru získáme informace a s nimi můžeme dále pracovat.
- Horká židle – ten, kdo sedí na židli, by měl pravdivě odpovídat na všechny kladené otázky vzhledem k vybrané roli. Této technice se říká horká židle, protože otázky mohou být velmi nepříjemné.
- Rozhovor s imaginární postavou – může jít o dvě varianty, buďto o monolog, což je rozhovor jedné osoby, která si pokládá otázky na imaginární postavu a také si na ně sama odpovídá, anebo dialog, kdykoli ze skupiny položí imaginární postavě otázku a někdo jiný může za imaginární postavu odpovědět.
- Zprostředkovaný rozhovor – je rozhovor jedné osoby s imaginární postavou, osoba tlumočí otázky ostatních a předává jim odpovědi imaginární postavy.
- Role odborníka – odborníků – hráč přejímá roli odborníka, má právo o určitém problému rozhodovat, současně prosazuje určité znalosti a schopnosti a přejímá zodpovědnost za svá rozhodnutí.
- Časový okamžik ze života hlavní postavy nebo dalších postav dramatu – tato technika umožňuje přiblížit určitou část ze života hlavní postavy nebo jiných postav v dramatu. Také doplňuje chybějící informace. Díky této technice se můžeme vrátit do minulosti, či kouknout do budoucnosti postav.
- Vytvoření prostředí, v němž se děj dramatu odehrává – účastníci sami v dramatu a podle svých představ vytvářejí prostředí, kde se odehrává děj. Tato technika posiluje

vztah k příběhu i k jeho postavám. Posilují to pomocí stavby scény díky jednoduchým rekvizitám, shromažďováním předmětů vztahujících se k ději, kresbou map, kresbou plánek z místa děje, popisováním krajiny z imaginárního dopravního prostředku, zvukovými plány z prostředí děje. U zvukových plánů je důležité, aby skupiny, které zrovna nepředvádějí, měly zavřené oči. Zvukový plán vytvořený účastníky je daleko hodnotnější než profesionální nahrávka.

Třetí metodou je metoda hry v roli a metoda stimulace. Tyto dvě metody jsou stěžejními prostředky dramatu. „Hra v roli znamená převzetí role někoho jiného, a to s vlastní představou odpovídajícího chování. Umožňuje hráčům, aby si skrze ni vyzkoušeli nejrůznější životní situace, hledali jejich řešení, a získali tak zkušenost založenou na vlastním prožitku.“ Technikami přejímání rolí jsou:

- Rozdělení rolí podle vlastního výběru.
- Přidělení rolí učitelem, losováním jednotlivých představ.
- Převzetím určitého zástupného znaku.
- Prostřednictvím loutky či oživením jiné zástupné rekvizity.
- Předem připravené role – někdy potřebujeme, aby do dramatu vstoupila postava, která zůstane v roli po celou dobu a bude ji hrát věrohodně a autenticky. K této spolupráci přizveme kolegu nebo zkušenějšího studenta. Musíme si dát pozor, abychom neporušili princip dramatické pravdivosti, aby hráči nebyli na pochybám, co je pravda a co fikce, v tomto případě to pro hráče nebude překvapení, a o příchodu postavy je budeme předem informovat.

Čtvrtou metodou je řešení krizového okamžiku. Ve školním dramatu není možné krizový okamžik zahrát, proto používáme tyto techniky:

- Převyprávění či přečtení krizového příběhu.
- Použití zvukového záznamu.
- Použití zástupné rekvizity.
- Simulace, tj. představa sama sebe v krizovém okamžiku, zkoumání vlastních pocitů a myšlenek s možností je vyslovit nahlas, slyšet sám sebe i pocity svých spoluhráčů.
- Živý obraz.

Pátá metoda řešení dramatického konfliktu (rozporu) je podobná metodě hra v roli a má v dramatu velký význam. Učí hledat řešení a formulovat názory a postoje. Používané techniky:

- Názorné spektrum – umožňuje vytvářet stanovisko k problému tím, že se hráči rozmístí mezi dvěma protichůdnými názory na pomyslnou imaginární přímku.
- Vnitřní hlasy (alej, ulička) – klíčová postava prochází mezi svými spoluhráči, a ti, jakmile je postava u nich, říkají nahlas své pocity a myšlenky. Tato technika se nejčastěji používá před závažným rozhodnutím. Vyjadřují se všichni a stává se z nich svědomí. Protože názor či myšlenku vysloví nahlas, mohou ovlivnit její rozhodnutí. Jinou variantou je způsob, kdy sdělují své rady pomocí předmětů, kterými se postava obklopuje. Spoluhráči se stávají rádci, mohou v této situaci vyslovit slova nejen kladná, ale i záporná.
- Zpomalený film – skupina začne problematický úsek děje zpomaleně a rozfázovaně rozehrávat. Zpomalený film se postupně zastavuje a posléze se rozebírá, díky této technice nabízí možnost dalšího posunu a zamezuje přehlédnutí podstatného detailu.
- Rozehrávání ve dvojicích či skupinkách – rozehrání pouze určité části dramatické situace. Práce ve dvojicích a menších skupinkách nabízí možnost lepšího soustředění a hlubší analýzy dané situace. Pomocí této techniky vzniká více variant, z kterých můžeme vybrat tu nejvhodnější.
- Živý obraz

Předposlední neboli šestou metodou jsou metody vedení a řízení dramatu. Dělení se na dva způsoby:

- Boční, neboli souběžné (narativní) vedení – učitel řídí hru „zvenčí“. Učitel sděluje jasné a zřetelné instrukce, co se má hrát.
- Vedení zevnitř, vstupem učitele do role – učitel vstupuje do role a stává se spoluhráčem a partnerem. Svým chováním může posouvat děj, podněcovat k hledání nových a tvořivějších možností jejich řešení.

Poslední metodou paní Kristy Bláhové jsou metody a techniky reflexe a hodnocení. „Reflexe a hodnocení jsou přirozenou součástí každého dramatu, mnohdy jsou dokonce jeho podmínkou. Reflexi rozumíme bezprostřední sdělení svých pocitů, prožitků a reakcí. Hodnocení je zaměřeno na zhodnocení prožitého ve smyslu jeho kvality. I když se jedná o dva pojmy, v praxi se vzájemně prolínají. Reflexi a hodnocení mnohdy zařazujeme i v průběhu hry, například po skončení nějaké složité situace nebo ve chvíli, kdy hledáme další neoptimálnější řešení či když jsme dospěli k určitému předělu v dramatu. Používané techniky:

- Volná reflexe je založena na spontánním projevu účastníků sdělováním jejich bezprostředních prožitků a pocitů (nejčastěji ústně, ale možno i v písemné nebo výtvarné formě).
- Řízená reflexe je vedená a strukturovaná otázkami učitele a může být provedena též v písemné a výtvarné formě.“ (Koťátková, 1998, s. 95–103)

Stejně techniky můžeme použít i v hodnocení dramatu, jen si musíme dát pozor na to, že by se reflexe a hodnocení neměla týkat pouze hráčů, ale stejně důležitá je i vlastní reflexe pedagogické praxe.

Josef Valenta má ve své publikaci metody a techniky rozepsané opravdu dopodrobna. Za základní metodu považuje hru v roli a já s ním souhlasím. Podle mého názoru je hra v roli klíčová a dramatická výchova na ní staví, je jejím základním kamenem. Metody rozděluje do skupin na základě určitého kritéria a to na:

- „metodu (ú)plné hry
- metody pantomimicko – pohybové
- metody verbálně – zvukové
- metody graficko – písemné
- metody materiálně – věcné.“ (Valenta, 2008, s. 123)

Paní Beránková rozděluje metody a technika na:

- „hry k přeladění (soustředění + motivace)
- hry asociační
- hry pantomimické
- hry verbálně zvukové
- hry v roli“ (Beránková, 2002, s. 53-61)

Pro své dramatické lekce jsem se snažila vybírat metody a techniky, vhodné pro mladší školní věk, přesněji pro 2. třídu základní školy, aby byly pro ně nenáročné a aby je bavily.

Živé obrazy – tuto techniku jsem použila víckrát, dá se díky ní vytvořit celá řada aktivit, např. živý obraz na téma, co se stalo předtím, co potom; titulkování, žáci utvoří živý obraz ostatní žáci k němu vymýšlí titulek; můžeme také živé obrazy rozehrát.

Alej, ulička svědomí, strachu – hráči se postaví do dvou řad čelem k sobě, učitel vstupuje do role a prochází pomalu uličkou, ve které se dozvídá, co by měl dělat; jsou to jeho vnitřní hlasy, jeho myšlenky, které mu radí nebo mu naopak dávají brouka do hlavy. Místo učitele

může přijmout roli i žák a procházet uličkou. Pro žáky ve druhé třídě není vhodné, aby chodili oni, nýbrž učitel.

Horké křeslo – jeden z účastníků sedí uprostřed na židli, ostatní žáci mu kladou otázky týkající se tématu, situace, postavy a ten, kdo je na židli jim odpovídá. Pro žáky ve druhé třídě je vhodné, aby na židli seděl učitel.

Asociační kruh – technika založená na asociacích. Skupina sedí v kruhu nebo stojí a postupně vyslovují své asociace na to, co vyslovil hráč před nimi. Tuto techniku jsem zařadila jako úvodní či zahajovací techniku k určitému tématu a tím tématem byla rodina.

Hra v roli – hráč přijímá roli jiné osoby, stává se někým či něčím jiným. Hru v roli beru na sebe pouze já, děti jsou na to ještě malé. Jediné, co můžou je podle mého názoru simulace, což je, že děti zůstávají samy sebou, ale jednají jako by zastávaly určitou roli či postoj. A to, co můžou určitě je alterace neboli děti vstupují do sociální role (např. se z nich stává učitelka, policista, princezna). Hra v roli je podle mého názoru klíčovým principem dramatické výchovy.

Improvizace – tato technika je dalším klíčovým principem dramatické výchovy a je to hra bez přípravy. Nejde o činnost připravenou, ale jde o reakci.

Brainstorming – žáci volně zapisují na tabuli nebo papír svoje nápady a myšlenky, tento papír zůstává stále v jejich dohledu a může se pak dále využít k zhodnocení v závěru lekce.

Štronzo – hráči musí strnout v pozici, v které se právě nachází. Výborná technika, jak na začátku lekce, uprostřed i na konci.

Pantomima – hra beze slov. Žáky velmi oblíbená hra, zvládnou ji i menší děti. Hráči předvádějí pantomimicky, to, co učitel vypráví či popisuje. Dále může být aktivita na to, aby děti předvedly, co dělají v létě, v zimě, co se děje u nich doma atd. Můžeme pantomimu doplnit o citoslovce, či jedno slovo, jednu větu. Někdy přechází v plnou hru.

Plná hra – hra obsahující řeč i pohyb čili komplexní psychosomatický projev člověka. Také velmi oblíbená hra mezi žáky.

Hromadná improvizace – všichni improvizují současně, každý hráč je v určité roli, roli si buďto žáci vybírají sami, nebo ji učitel může stanovit.

Komunikační kruh – jeden z typů zahajovacích rituálů, všichni si sednou do kruhu, zpravidla na zemi, a každý přispěje nějakým výrokem, nějakým svým zážitkem. Komunikační kruh je

na úvod hodiny velmi dobrá technika, protože člověk zjistí, jak jsou děti naladěny a také zjistí, co vše o tématu vědí.

Učitel v roli – jedna z důležitých technik – způsobů řízení lekce „zevnitř“. Učitel přijme roli zpravidla tak, že si vezme nějaký atribut, věc na sebe. Touto rolí pomáhá posouvat děj a vnáší do hry určité informace. Tato technika má u dětí velký ohlas a působí na ně.

1.3 Průpravné hry a cvičení

Průpravné hry a cvičení jsou důležitou součástí dramatické výchovy. Průpravné hry používáme především k získání dovedností, zkušeností, k seznámení skupiny, pokud se neznají, a hlavně k navození atmosféry a uvolnění na začátku dramatické lekce. Žáci se pomocí průpravných her učí vnímat své okolí, vnímat sami sebe a seznamují se s prací dramatické výchovy. Dále průpravné hry a cvičení slouží k rozvoji osobnosti. A bývají řazeny od nejjednodušších k složitějším a náročnějším.

„Sám název naznačuje, že jde o metody vedoucí k rozvíjení složek psychiky a procvičování určitých dovedností prostřednictvím her a cvičení, které ve svém výsledku napomáhá k rozvoji všestranné tvořivosti. Hry a cvičení jsou v tomto případě „technikami“ této metody.“ (Kotátková, 1998, s. 103)

Krista Bláhová rozděluje průpravné hry a cvičení na seznámení a uvolnění, soustředění, rytmus, smyslové vnímání, prostorové cítění, představivost a fantazie, partnerské vztahy a skupinová citlivost. Hry a cvičení na seznámení a uvolnění mají za cíl vytvořit přátelskou atmosféru mezi dětmi, zbavit je ostychu, uvolnit jejich napětí, a připravit podmínky pro další spolupráci. Další hry a cvičení jsou na podporující schopnost soustředění. Rytmus v dramatické výchově procvičuje slova, pohyb a jednání, což jsou důležité předpoklady pro srozumitelnou a přirozenou komunikaci. Smyslové vnímání rozvíjí zrak, sluch, chuť, hmat a čich. Prostorové cítění má za cíl naučit se vnímat a zvládat nejen prostor, ve kterém pracujeme, ale i prostor imaginární pro danou situaci. Zde se i váže schopnost v těchto prostorech komunikovat. Vedle soustředění patří představivost a fantazie k nejvýznamnějším složkám dramatické výchovy. Je nezbytná pro tvořivé jednání a myšlení. Posledními hrami a cvičeními jsou partnerské vztahy a skupinová citlivost, díky kterým překonáváme ostych a posilujeme vzájemnou důvěru založenou na porozumění a pocitu vzájemné sounáležitosti.

Základní hry a cvičení v dramatické výchově na 1. stupni základní školy jsou podle paní Bláhové:

- „Hry a cvičení rozvíjející uvolnění a schopnost koncentrace a přenášení pozornosti.
- Hry a cvičení rozvíjející rytmické cítění a dynamiku.
- Hry a cvičení, v nichž se zcitlivuje smyslové vnímání, včetně prostorového cítění, a všestranně se rozvíjí schopnost objevovat sama sebe i okolní svět.
- Hry a cvičení, které uvolňují představivost, obrazotvornost a fantazii.
- Hry a cvičení prohlubující a obohacující pohybové dovednosti, včetně správného držení těla, orientace v prostoru, koordinace pohybů a jemné motoriky, a schopnosti a dovednosti pohybového vyjadřování.
- Hry a cvičení rozvíjející řečové dovednosti (kultura a technika mluvy), a především schopnosti a dovednosti komunikovat slovem.
- Hry a cvičení rozvíjející jazykové cítění a barvitost mluveného projevu.
- Hry a cvičení na rozvoj paměti.
- Hry a cvičení na rozvoj logického myšlení a strategie myšlení.“ (Bláhová, 1996, s. 23)

Průpravná cvičení by měla být používána s cílem. Průpravná cvičení mají za cíl:

- „seznámit účastníky navzájem, s učitelem – lektorem, prostředím apod.
- napomoci tvorbě optimálního klimatu v hodině
- optimalizovat tělesný a psychický stav žáků před dalším učením (rozhýbání, aktivace hemisfér, soustředění apod.)
- motivovat ve vztahu k tématu lekce
- trénovat specifické součásti struktury osobnosti, schopnosti a psychické procesy (koncentrace, uvolnění, řeč, pohyb, smyslové vnímání, navazování kontaktu, cítění rytmu, prostoru, komunikace, empatie, tvořivost, myšlení, představy, asociace, fantazie apod.)“ (Valenta, 1995, s. 120)

Ve svých dramatických lekcích se soustředím na průpravné hry a cvičení, co napsala paní Bláhová. Snažím se u žáků rozvíjet řečové dovednosti, paměť, logické myšlení, rytmické cítění, uvolnění, prostorové cítění, jazykové cítění, podporovat tvořivost a fantazii. V mnou vymyšlených lekcích dávám průpravné hry na začátku hodiny, aby se žáci zaktivizovali a naladili na dané téma.

1.4 Cíle dramatické výchovy

Cíle jsou zmiňovány v mnoha publikacích, mě osobně nejvíce zaujaly cíle od paní Evy Machkové. Ta formuluje cíle v dramatické výchově na tři základní roviny a to na:

„1. v rovině dramatické:

- a) dovednosti v dramatické oblasti (hra v roli, výstavba celku, výrazové prostředky)
- b) vědomosti o dramatických aktivitách a divadle (dramaturgie, historie, teorie)

2. v rovině sociální:

- a) struktura skupiny, její dynamika, vztahy ve skupině, kooperace
- b) poznávání života, světa, lidí

3. v rovině osobnostní:

- a) psychické funkce (pozornost, vnímání, obrazotvornost, myšlení, komunikace, emoce, vůle)
- b) schopnosti (inteligence, tvořivost, speciální schopnosti) a příslušné dovednosti
- c) motivace, zájmy
- d) hodnotový žebříček, postoje“ (Machková, 2007, s. 35)

Do čtyř základních okruhů rozdělil cíle dramatické výchovy Jaroslav Provazník (v publikaci Kořátková, 1998, s. 63) a to tak, že „cílem pedagogické práce v dramatické výchově by měl být jedinec, který se stane:

1. člověkem orientujícím se:

- a) v sobě (ve své psychofyzické organizaci)
- b) ve světě:
  - v oblasti sociálních vztahů,
  - v oblasti lidské práce a tvořivosti,
  - v oblasti přírodní a ekologické,
  - v oblasti kulturní,
  - v etických hodnotách.

2. člověkem kompetentním, schopným používat dovednosti a poznatky aktivně, tvořivě a odpovědně;

3. člověkem schopným stálého seberozvíjení a adaptace, odolným vůči neustálým změnám, které s sebou moderní společnost přináší;

4. člověkem vědomým si svých možností i limitů, člověkem zdravě sebevědomým, ale současně pokorným, člověkem, který je schopen sám sebe vnímat jako součást světa, jež ho v mnohém přesahuje.“

Paní Krista Bláhová vysvětluje cíle jako základní kámen fiktivně navozené dramatické situace založené na mezilidské interakci a využívající simulačních a rolových her

k aktivnímu poznávání světa, člověka, společnosti a sebe sama. Formuluje cíle dramatické výchovy jako výchovu tvořivé a vnímavé osobnosti, která je schopna:

- „vnímat skutečnost kolem sebe v celé její hloubce a složitosti orientovat se v ní,
- orientovat se v sobě, jasně a zřetelně formulovat své myšlenky a beze strachu prezentovat své názory
- tvořivě řešit praktické problémy
- uvědomovat si mravní dilemata, umět se v nich samostatně a odpovědně rozhodovat
- respektovat druhé lidi a jejich názory, naslouchat jim a oceňovat jejich přínos, umět se na ně spolehnout v případě potřeby
- podrobovat své názory i názory druhých kritice, a tím získávat otevřenost, měnit svoje postoje a vyvíjet se
- soucítit s druhými lidmi a být schopen jim pomoci, je-li to třeba
- spolupracovat s druhými na společném díle, umět dovést toto dílo až do konce a být schopen za ně nést odpovědnost.

Dramatická výchova dále:

- učí žáky zvládat prvky a postupy dramatického umění a s jejich pomocí prozkoumávat a vyjadřovat své city, myšlenky, názory a postoje,
- kultivuje, obohacuje a rozvíjí výrazové prostředky sloužící k sociální komunikaci (především řeč a pohyb),
- učí vybírat a tvarovat látku tak, aby přesně a dramaticky účinně sdělovala záměr,
- vychovává citlivého a poučeného diváka a čtenáře,
- pomáhá objevit a případně rozvinout umělecký talent.“ (Bláhová, 1996, s. 23)

Tyto cíle by měly být ideálem, k němuž bychom se měli stále přibližovat.

Hlavním cílem dramatické výchovy v primární škole je sociální rozvoj jednotlivce i skupiny.

1.5 Obsah dramatické výchovy

Dramatická výchova je obor zabývající se osobnostně sociálním učením. A obsahem je myšleno, čemu se mají žáci naučit. „Ať je drama předmětem, nebo metodou, materiál vychází buď z kurikula, nebo z toho, čím by se žáci chtěli zabývat, nebo z toho, co se učitelé jeví pro třídu jako potřebné a důležité.“ (Morganová, Saxtová, 2001, s. 167)

„Dramatická výchova zkoumá lidský svět. Proto jsou jí blízké obsahy související s lidským konáním dnes, v minulosti, v předpokládané budoucnosti, ve světě reálném i fiktivním.

Vztahy mezi lidmi nebo vztahy lidí (člověka) k jiným světům jsou pro dramatickou výchovu stěžejní, zásadní je modelování člověka člověkem. Člověk je pro dramatickou výchovu hlavní entitou, skutečností, k níž se vztahuje.“ (Marušák, 2008, s. 18)

Podle paní Bláhové se v jejím obsahu a metodách „prolínají poznatky a principy především z oboru dramatických umění, pedagogiky a psychologie. Základním stavebním kamenem, s nímž dramatická výchova pracuje je fiktivně navozená dramatická situace založená na mezilidské interakci a využívající simulačních a rolových her k aktivnímu poznávání světa, člověka, společnosti a sama sebe.“ (Bláhová, 1996, s. 22)

Dále paní Bláhová rozděluje obsah dramatické výchovy na dvě vzájemně se doplňující oblasti, a to na rozvoj osobnostní a rozvoj sociální. K osobnostnímu rozvoji slouží systém průpravných her a cvičení a samozřejmě rozvoj tvořivosti. A pro rozvoj sociální jsou nejdůležitější skupiny dramatických her a improvizací. „Dramatická výchova používá v oblasti sociálního rozvoje dvou základních metod: improvizace a interpretace. Jejich klíčovým prostředkem je dramatická hra. Metoda improvizace, tzn. Jednání ve fiktivně, uměle vytvořené situaci, poskytuje jejím účastníkům prostřednictvím dramatické hry autentický prožitek při ověřování a hledání nejvhodnějšího způsobu jednání a řešení (formou simulace či vstoupení do role). Stejně tak je tomu i u metody interpretace, která vychází nejčastěji z literární předlohy (dramatický text, poezie, próza), ale i z výtvarného, hudebního, nebo jiného uměleckého díla, a prostřednictvím dramatické hry odkrývá a přibližuje umělecké obsahy a umožňuje vlastním prožitkem pochopit jejich podstatu.“ (Bláhová, 1996, s. 24)

Obě tyto metody se v praxi prolínají a vzájemně se doplňují. Protože je nejčastější interpretací literární předloha vybrala jsem si pro své dramatické lekce pohádky s ponaučením. Pohádky mají zajímavý příběh s dramatickou gradací, zápletkou a děti upoutají a inspirují k rozmanitým improvizacím. Literární umělecký text je osvědčeným prostředkem výchovy a vzdělávání. Dále je pohádka záměrná a poetická fikce, já si vybrala pohádky se zvířaty, která jednají jako lidé a charakterizují typické lidské vlastnosti.

1.6 Reflexe dramatické výchovy

Reflexe dramatické výchovy je podle mého názoru velmi náročná i z toho důvodu, že zde neplatí správně-špatně. Zaměřujeme se na rozvoj a pokrok žáka. Myslím si, že reflexe by měly být v průběhu každé vyučovací lekce, protože pedagog má reagovat na aktuální situace ve třídě a v závěru hodiny by měla být souhrnná reflexe učitele s žáky. Reflexi chápu jako zrcadlení toho, co se stalo, co jsem viděla, slyšela, popis toho, co se dělo, co jsme prožili, jak jsme to pochopili a co jsme se naučili.

Pan Radek Marušák píše ve své publikaci, že je „velmi dobré připravit si konkrétní otázky, které chceme v reflexi položit. I reflexe, která má v procesu důležité místo, by měla mít promyšlenou strukturu a svůj jasně vymezený význam v kompozici lekce. Reflexi může pedagog směřovat k hráčově zážitku ze hry, k vývoji situace, příběhu, ke sledovanému tématu, způsobu provedení, k pojmenování edukačního potenciálu aktivity, k textu samotnému apod. V reflexi je podstatná aktivita dětí, jejich hledání, zhodnocování, argumentace.“ (Marušák, 2010, s. 93)

Formy reflexí jsou např. psaní, reflektivní diskuze, hledání jednoho slova, gesta, barvy vztahující se k minulé činnosti či využití fyzického modelování (vytvořit sochu).

„Reflexe je de facto učební situace věnovaná zhodnocení zkušenosti, která ožila/nově vznikla v průběhu předchozí akce. Reflexe pomáhá systematizovat zkušenost a zážitek, včlenit je do struktury stávající zkušenosti a obohatit jím naše prožívání a jednání do budoucna.“ (Valenta, 2008, s. 288)

Reflexe má různé funkce a cíle:

- „rekapitulující – popisující (Co se dělo?)
- osobně zpětnovazební (Co a jak vidím?)
- vysvětlující (Jak tomu rozumět?)
- hodnotící (Jak postavy jednaly z hlediska morálky? Jak hráči hráli? Byly tu přítomny žádoucí parametry, kvality hry, hraní atd.?)
- sebepoznávací (Kdo jsem? Jak reaguji? Jak cítím a myslím?)
- učící (Co už dobře umíme? Co si z toho, co se stalo, můžeme odnést do života? Co nového jsme se naučili?)
- sociální (Jací jsou lidé okolo mne? Jaké jsou naše vztahy? Jak spolu jednáme?)

- psychohygienickou (Pokud se po akci některý hráč necítí dobře, je možno mu v této fázi pomoci?)
- řídicí (Co vyplývá z reflexe pro naše další jednání ve hře? Jaký postup by byl dále optimální?)
- plánovací (Co skutečně uděláme? Jak? Kdo? Kdy?)
- transferovou (Jak použijeme to, co se zde učíme, v jiných situacích, v situacích mimo školu atd.?)“ (Valenta, 2008, s. 289)

Reflexe se obvykle skládá z připomenutí, zpětné vazby, hodnocení, poučení a plánu (změny).

- **„Připomenutí** toho, co se odehrálo, neosobní zopakování – popis jednotlivých aktivit, jejich fází, připomenutí základních činností, základních skutků aktérů atd. (pokud je to potřebné).
- **Zpětná vazba** bude v našem výkladu především osobním sdělením – popisem toho, co jsem vnímal, že se odehrálo a dále: jak jsem to pochopil, případně jak to na mne zapůsobilo.
- **Hodnocení** bude v našem výkladu především sdělení toho, jaké kvality a jakou hodnotu připisuji tomu, co se odehrálo, porovnání toho, co se odehrálo s určitými normami, etalony – osobními i objektivizovanými.
- **Poučení** – v našem výkladu především zobecnění problému a jeho další včlenění do vlastní zkušenosti a obvykle již též nakročení k opatření, jak se problému vyhnout, tedy s přechodem k plánu.
- **Plán (změny)** bude v našem výkladu znamenat návrh:
  - opatření pro další činnost – rozvíjení hry
  - opatření pro osobní poučení a zdokonalení“ (Valenta, 2008, s. 288-289)

Všechny tyto části reflexe s dětmi dělám při lekcích dramatické výchovy, aniž bych si toho byla vědoma. Připomínám jim, co se nyní odehrálo, čeho jsme si mohli všimnout, dávám zpětnou vazbu, jak se jim povedli živé obrazy, čeho jsem si všimla, u hodnocení se snažím porovnávat, u všech najdu něco pozitivního, kvalitního, co mě velmi zaujalo a co se mi líbilo, jakmile je v příběhu poučení, snažím se, aby na něj nejdříve přišli žáci, a následně ho několikrát zopakují a chci po žácích, aby řekli svoji zkušenost, zda se jim stalo něco podobného, jak bychom mohli s problémem pracovat dále a jak se mu i třeba vyhnout.

1.7 Dramatická výchova v rámcově vzdělávacím programu

Dramatická výchova je v rámcově vzdělávacím programu pro základní vzdělávání zařazena do oblasti „Doplňující vzdělávací obory“. Tyto obory nejsou povinnou součástí základního vzdělávání. Vzdělávací obsah pouze doplňují a rozšiřují. Dramatická výchova může být využita pro všechny nebo jen pro některé žáky jako povinný nebo povinně volitelný vzdělávací obsah.

1.7.1 Cíle dramatické výchovy podle Rámcově vzdělávacího programu

Autoři Rámcově vzdělávacího programu definovali očekávané výstupy pro 1. a 2. období. Tyto očekávané výstupy v podstatě slouží jako cíle, co by se měl žák během svého vzdělávání na 1. stupni základní školy naučit neboli čeho chceme dosáhnout se žáky v dramatické výchově.

„Očekávané výstupy – 1. období

žák

- zvládá základy správného tvoření dechu, hlasu, artikulace a správného držení těla; dokáže hlasem a pohybem vyjadřovat základní emoce a rozpoznávat je v chování druhých
- rozlišuje herní a reálnou situaci; přijímá pravidla hry; vstupuje do jednoduchých rolí a přirozeně v nich jedná
- zkoumá témata a konflikty na základě vlastního jednání
- spolupracuje ve skupině na tvorbě jevištní situace; prezentuje ji před spolužáky; sleduje prezentace ostatních
- reflektuje s pomocí učitele svůj zážitek z dramatického díla (divadelního, filmového, televizního, rozhlasového)

Očekávané výstupy – 2. období

žák

- propojuje somatické dovednosti a kombinuje je za účelem vyjádření vnitřních stavů a emocí vlastních i určité postavy
- pracuje s pravidly hry a jejich variacemi; dokáže vstoupit do role a v herní situaci přirozeně a přesvědčivě jednat
- rozpoznává témata a konflikty v situacích a příbězích; nahlíží na ně z pozic různých postav; zabývá se důsledky jednání postav

- pracuje ve skupině na vytvoření menšího inscenačního tvaru a využívá přitom různých výrazových prostředků
- prezentuje inscenační tvar před spolužáky a na základě sebereflexe a reflexe spolužáků a učitele na něm dále pracuje, sleduje a hodnotí prezentace svých spolužáků
- reflektuje svůj zážitek z dramatického díla; rozlišuje na základě vlastních zkušeností základní divadelní druhy“ (*Rámcově vzdělávací program. VÚP v Praze, TAURIS 2006, s. 88*)

1.7.2 Učivo dramatické výchovy v rámcově vzdělávacím programu

V Rámcově vzdělávací programu najdeme učivo, které bychom měli žáky naučit

„Základní předpoklady dramatického jednání

- **psychosomatické dovednosti** – práce s dechem, správné tvoření hlasu, držení těla, verbální a neverbální komunikace
- **herní dovednosti** – vstup do role, jevištní postava
- **sociálně komunikační dovednosti** – spolupráce, komunikace v běžných životních situacích, v herních situacích a v situacích skupinové inscenační tvorby, prezentace, reflexe a hodnocení

Proces dramatické a inscenační tvorby

- náměty a témata v dramatických situacích – jejich nalézání a vyjadřování
- **typová postava** – směřování k její hlubší charakteristice; činoherní i loutkářské prostředky
- **dramatická situace, příběh** – řazení situací v časové následnosti
- **inscenační prostředky a postupy** – jevištní tvar na základě improvizované situace a minipříběhu; přednes
- **komunikace s divákem** – prezentace, sebereflexe

Recepce a reflexe dramatického umění

- základní stavební prvky dramatu – situace, postava, konflikt
- **současná dramatická umění a média** – divadelní, filmová, televizní, rozhlasová a multimediální tvorba
- **základní divadelní druhy** – činohra, zpěvohra, loutkové divadlo, pohybové a taneční divadlo“ (*Rámcově vzdělávací program. VÚP v Praze, TAURIS 2006, s. 88*)

Ve vzdělávací oblasti **Jazyk a jazyková komunikace** se setkáváme s pojmem dramatizace, a to konkrétně ve vzdělávacím oboru **Český jazyk a literatura – Literární výchova**. V učivu je uvedeno: tvořivé činnosti s literárním textem – přednes vhodných literárních textů, volná reprodukce přečteného nebo slyšeného textu, dramatizace, vlastní výtvarný doprovod. Na naší škole pojem dramatizace najdeme ve školním vzdělávacím programu pro 2. ročník.

1.8 Průřezové téma Osobnostní a sociální výchova

Průřezová témata reprezentují v Rámcově vzdělávacím programu aktuální problémy současného světa a stávají se významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání. V průřezových tématech je dramatická výchova zmíněna jako **Osobnostní a sociální výchova**.

„Průřezové téma **Osobnostní a sociální výchova** v základním vzdělávání akcentuje formativní prvky, orientuje se na subjekt a objekt, je praktické a má každodenní využití v běžném životě. Reflektuje osobnost žáka, jeho individuální potřeby i zvláštnost. Jeho smyslem je pomáhat každému žákovi utvářet praktické životní dovednosti.

Specifikou Osobnostní a sociální výchovy je, že se učivem stává sám žák, stává se jím konkrétní žakovská skupina a stávají se jím více či méně běžné situace každodenního života. Jejím smyslem je pomáhat každému žákovi hledat vlastní cestu k životní spokojenosti založené na dobrých vztazích k sobě samému i k dalším lidem a světu.

Vztah osobnostní a sociální výchovy ke vzdělávací oblasti **Jazyk a jazyková komunikace** je založen na samotném faktu komunikační podstaty jazyka s tím, že se zaměřuje na každodenní verbální komunikaci jako klíčový nástroj jednání v různých životních situacích. Prohlubuje vztah mezi verbální a neverbální složkou komunikace a rozšiřuje specifické aplikace jazyka o sociální dovednosti.“ (*Rámcově vzdělávací program*. VÚP v Praze, TAURIS 2006, s. 90-91)

Tematické okruhy osobnostní a sociální výchovy jsou rozděleny do 3 částí, do osobnostního rozvoje, sociálního rozvoje a morálního rozvoje.

„Osobnostní rozvoj

- Rozvoj schopností poznávání – cvičení smyslového vnímání, pozornosti a soustředění; cvičení dovedností zapamatování, řešení problémů; dovednosti pro učení a studium
- Sebepoznání a sebepojetí – já jako zdroj informací o sobě; druhí jako zdroj informací o mně; moje tělo, moje psychika (temperament, postoje, hodnoty); co o sobě vím a co

ne; jak se promítá mé já v mém chování; můj vztah ke mně samé/mu; moje učení; moje vztahy k druhým lidem; zdravé a vyrovnané sebepojetí

- Seberegulace a sebeorganizace – cvičení sebekontroly, sebeovládání – regulace vlastního jednání i prožívání, vůle; organizace vlastního času, plánování učení a studia; stanovování osobních cílů a kroků k jejich dosažení
- Psychohygiena – dovednosti pro pozitivní naladění mysli a dobrý vztah k sobě samému; sociální dovednosti pro předcházení stresům v mezilidských vztazích; dobrá organizace času; dovednosti zvládání stresových situací (rozumové zpracování problému, uvolnění-relaxace, efektivní komunikace atd.); hledání pomoci při potížích
- Kreativita – cvičení pro rozvoj základních rysů kreativity (pružnosti nápadů, originality, schopnosti vidět věci jinak, citlivosti, schopnosti “dotahovat“ nápady do reality), tvořivost v mezilidských vztazích

Sociální rozvoj

- Poznávání lidí – vzájemné poznávání se ve skupině/třídě; rozvoj pozornosti vůči odlišnostem a hledání výhod v odlišnostech; chyby při poznávání lidí
- Mezilidské vztahy – péče o dobré vztahy; chování podporující dobré vztahy, empatie a pohled na svět očima druhého, respektování, podpora, pomoc; lidská práva jako regulativ vztahů; vztahy a naše skupina/třída (práce s přirozenou dynamikou dané třídy jako sociální skupiny)
- Komunikace – řeč těla, řeč zvuků a slov, řeč předmětů a prostředí vytvářeného člověkem, řeč lidských skutků; cvičení pozorování a empatického a aktivního naslouchání; dovednosti pro sdělování verbální i neverbální (technika řeči, výraz řeči, cvičení v neverbálním sdělování); specifické komunikační dovednosti (monologické formy – vstup do tématu „rétorika“); dialog (vedení dialogu, jeho pravidla a řízení, typy dialogů); komunikace v různých situacích (informování, odmítání, omluva, pozdrav, prosba, přesvědčování, řešení konfliktů, vyjednávání, vysvětlování, žádost apod.); efektivní strategie; asertivní komunikace, dovednosti komunikační obrany proti agresi a manipulaci, otevřená a pozitivní komunikace; pravda, lež a předstírání v komunikaci
- Kooperace a kompetice – rozvoj individuálních dovedností pro kooperaci (seberegulace v situaci nesouhlasu, odporu apod., dovednost odstoupit od vlastního nápadu, dovednost navazovat na druhé a rozvíjet vlastní linku jejich myšlenky,

pozitivní myšlení apod.); rozvoj sociálních dovedností pro kooperaci (jasná a respektující komunikace, řešení konfliktů, podřízení se, vedení a organizování práce skupiny); rozvoj individuálních a sociálních dovedností pro etické zvládání situací soutěže, konkurence

Morální rozvoj

- Řešení problémů a rozhodovací dovednosti – dovednosti pro řešení problémů a rozhodování z hlediska různých typů problémů a sociálních rolí problémy v mezilidských vztazích, zvládání učebních problémů vázaných na látku předmětů, problémy v seberegulaci
- Hodnoty, postoje, praktická etika – analýzy vlastních i cizích postojů a hodnot a jejich projevů v chování lidí; vytváření povědomí o kvalitách typu odpovědnost, spolehlivost, spravedlivost, respektování atd.; pomáhající a prosociální chování (člověk neočekává protislužbu); dovednosti rozhodování v eticky problematických situacích všedního dne“ (*Rámcově vzdělávací program*. VÚP v Praze, TAURIS 2006, s. 92-93)

Dramatická výchova má v *Rámcově vzdělávacím programu* důležité postavení, podle mého názoru by měla být na základních školách povinným předmětem.

1.9 Vymezení pojmu literární výchova

Jako u dramatické výchovy musím nejdříve uvést a definovat pojem literární výchova. V *rámcově vzdělávacím programu* je napsáno, že v literární výchově „žáci poznávají prostřednictvím četby základní literární druhy, učí se vnímat jejich specifické znaky, postihovat umělecké záměry autora a formulovat vlastní názory o přečteném díle. Učí se také rozlišovat literární fikci od skutečnosti. Postupně získávají a rozvíjejí základní čtenářské návyky i schopnosti tvořivé recepce, interpretace a literárního textu. Žáci dospívají k takovým poznatkům i prožitkům, které mohou pozitivně ovlivnit jejich postoje, životní hodnotové orientace a obohatit jejich duchovní život.“ (*Rámcově vzdělávací program*. VÚP v Praze, TAURIS 2006, s. 20)

„Literární výchova na 1. stupni ZŠ ještě více než v pozdějším věku žáků poskytuje příležitost, aby se propojovala osobní životní zkušenost dítěte s nově nabývanými poznatky o jazyce, o dorozumívání, o četbě a s poznatky o prožitcích a o sdílení zážitků a poznatků. Děti se při výuce potřebují co nejdříve dostat od techniky dekódování psané řeči (od elementárního čtení) ke čtení příběhů, naučných textů, básní. Při četbě se spojuje žákov

úsilí o zvládnutí písmenek, slov a vět s jeho pojmy a s myšlenkami i se zážitky. Žák tím, že si něco zajímavého a krásného přečte, získává důkaz, že jeho úsilí s luštěním psaného textu není marné, že to není jen nácviková dřina, ale že mu čtení přináší radost i uspokojení – ze získaných poznatků, zážitků i z vlastního úspěchu a pokroku.“ (Hausenblas, 2015, s. 61-62)

V zásadě připadají v úvahu dvě různá pojetí předmětu literární výchova. Prvním je tradiční pojmový výklad, který prakticky nepočítá s tvůrčím potenciálem dítěte. Aktivní je v tomto případě učitel. Druhou možností je vlastní aktivita dítěte, a to tvůrčí. K tomuto pojetí se hlásí i kreativní interpretace. „Velmi stručně řečeno, předmět lze pojímat buď jako výuku, nebo jako výchovu. Již sám název literární výchova nám napoví, že budeme v předmětu akcentovat výchovnou složku.

Obsahem literární výchovy je již tvůrčím způsobem vzniklá umělecká literatura, přirozené a vlastně i nejjednodušší tedy bude tvůrčím způsobem provádět i její percepci. Literatura či přesněji literární výchova se bez jazykových znalostí a dovedností neobejde, neboť z materiálního hlediska je stavebním materiálem literatury jazyk (z ideálního potom konkrétní životní situace).“ (Hník, 2007, s. 34-35)

1.10 Cíle literární výchovy

Podle pana doktora Hausenblase cílem dobrých literárních hodin je, aby „žák dosáhl trvalého porozumění některým velkým myšlenkám. Dalším velkým cílem literární výuky jsou čtenářské dovednosti. Bez nich by žáci četli ploše, sotva by se dobírali smyslu díla a chápání velkých myšlenek. Čtenářství a jeho dovednosti musíme v hodinách cíleně pěstovat také, klíčové aktivity budou jistě zadávány tak, aby v nich probíhaly činnosti, které v žákovi budují a upevňují čtenářské dovednosti: bude se hledat význam slov a vět; budeme hledat souvislosti mezi tím, co čteme, a tím, co známe jak ze svého života, tak i z dalších literárních děl; budeme předvídat děj a vývoj postavy, psát vlastní paralelní příběhy atd.“

(http://www.kritickemysleni.cz/klisty.php?co=klisty24_velkemyslenky)

„Literární výchova má svůj specifický smysl: kultivuje citění, myšlení a hodnotový žebříček žáka, navíc ho uvádí do společenství čtenářů (českojazyčného a později globálního). V těchto rolích literární výchova vždy zapojuje žákovu dorozumívací kapacitu, a proto nemůže spočívat jen v psaní stručného obsahu díla do čtenářského deníku, ani v hlasitém předčítání vět, ani ve vyhledávání informací nebo chyb (záměrně vkládaných do textu některými autory učebnic). Škola musí rozvíjet čtenáře v chování, v odezvě na text, v porozumění textu i

kontextu, a také v znalosti a chápání ustálených prvků tištěných i digitálních textů. K tomu všemu je třeba používat českého jazyka v mluvení i psaní, a pokud možno i spisovně a pravopisné podobě.“ (Hausenblas, 2015, s. 62)

V předchozí kapitole jsem psala, že máme dvě pojetí předmětu literární výchovy. Z toho vyplývá, že jsou i rozcházející se cíle. „V cílech kognitivně pojaté literární výchovy akcentující pojmový výklad a literárněhistorickou složku převládají znalosti, v cílech tvůrčím způsobem pojaté literární výchovy převládají dovednosti, které v sobě logicky mnoho znalostí obsahují.

Pokud jde o pojetí literární výchovy v pravém smyslu slova, s důrazem na výchovu, jako cíl bychom měli očekávat spíše nabytí jistého vztahu k čtenářství, knihám, literárních textům, a spíše dovednosti než znalosti.“ (Hník, 2007, s. 35-36)

1.11 Velká myšlenka literární výchovy

Pojem velká myšlenka v literární výchově jsem slyšela poprvé na praxi na vysoké škole. Bylo to od pana doktora Ondřeje Hausenblase a pan doktor definuje velkou myšlenku takto: „Velká myšlenka vyslovuje nějaký obecně platný soud nad pojmy a jevy. Tvrdí, že mezi pojmy či významnými jevy je určitá hlubší souvislost, a pojmenovává ji či vysvětluje. Je důležité, že porozumění velké myšlence se člověku vždy otevírá vhled do podstaty věcí, do zásadních souvislostí. Co je a co není velká myšlenka, není vždy lehké rozpoznat. Ve škole se nám mezi velké myšlenky často tlačí vědecké poučky. Někdy jsou vědecké poučky i velkými myšlenkami. Velkou myšlenku ovšem má učitel v mysli, ale nediktuje ji dětem do sešitu. Učitel staví hodinu nebo blok hodiny tak, aby na velkou myšlenku děti přišly pomocí četby a použitých metod víceméně samy. Literární dílo obvykle skutečně k porozumění takové myšlence vede, a pokud ne, musí si učitel najít jiné dílo nebo vybrat ze zásobníku životních zkušeností jinou velkou myšlenku.

„Školní“ myšlenky o hlavních tématech vyučovacího předmětu a „lidské“ velké myšlenky se asi budou postupem let docházky dítěte do školy poněkud sbližovat – až si žák za léta docházky přečte hodně knížek a hodně pochopí o literatuře, bude moci hledat velké myšlenky i např. v historii literatury.

Velké myšlenky se někdy musejí chvíli zkoumat, než je pochopíme. Myšlenky nejsou poučky nebo fakta z učebnice, velké myšlenky jsou prostě náročné. Aby žákům stálo za to

podstoupit tu námahu – musejí jim velké myšlenky říkat něco, co je vzrušuje, co se žáka týká osobně, co on uzná jako významné zjištění a poznání.“

(http://www.kritickemysleni.cz/klisty.php?co=klisty24_velkemyslenky)

1.12 Umělecká literatura a dramatická výchova

„Literární umělecký text je osvědčeným prostředkem výchovy a vzdělávání. Má své místo nejen ve škole, ale i v rodině a aktivitách volného času dětí, mládeže i dospělých. Ve škole má své tradiční místo v hodinách literární výchovy, kde se texty např. čtou, rozebírají a přednášejí. Literární text je však významný i pro další vyučovací předměty. Dramatická výchova využívá literární náměty, témata, dramatické situace, děje. Využívá a zpracovává zajímavé literární postavy a různá prostředí. Nechává se inspirovat literaturou k dramatickým hrám a improvizacím nebo literární texty různými způsoby interpretuje.“ (Koťátková, 1998, s.158)

Pan Peterka ve své publikaci píše, že pohádka je „zábavné vyprávění s fantastickým příběhem, v němž převažuje dobro nad zlem. Neskrývá svou vymyšlenost, využívá stereotypní formule, magickou trojku, kouzelné předměty, typizované nadpřirozené a antropomorfizované postavy, zřetelně kladné nebo záporné.“ (Peterka, 2007, s. 271)

Podle paní Tomkové je pohádka záměrná a poetická fikce. Podává nekomplikovaný obraz života člověka. Zjednodušuje děje, situace, základní mezilidské vztahy. Přitahuje především neobyčejností svého vyprávění. Zvláštností pohádky je dynamičnost děje. Pohádka je lhostejná k prostředí a času, v nichž se děj odehrává, a k vnější podobě jednajících osob. Postavy jsou odrazem typů (hrdina, popelka, chytrák apod.). Pohádka nepracuje s psychologickou logikou. Motivace některých činů je vedena uměleckou logikou. Pohádka silně oslovuje dítě předškolního věku. Aktuálním obdobím pro pohádku je i mladší školní věk.“ (Koťátková, 1998, s. 167-168)

S pohádkovými příběhy žáci rádi pracují a učitelé také, protože jim dávají příležitost dovést žáky k úvahám o reálných situacích, do nichž se můžeme v životě dostat.

Já si pro svoji diplomovou práci a pro své dramatické lekce vybrala pohádky s ponaučením, jsou to pohádky veršové a vystupují v nich zvířátka, která mají lidské vlastnosti a chovají se jako lidé. Pohádku jsem si vybrala hlavně z důvodu, že učím žáky ve 2. třídě a tito žáci pohádkami žijí, mají je moc rádi a vyžadují je.

1.13 Literární výchova v rámcově vzdělávacím programu

Literární výchova je v Rámcově vzdělávacím programu pro základní vzdělávání zařazena do vzdělávací oblasti „Jazyk a jazyková komunikace“ a realizuje se ve vzdělávacím oboru „Český jazyk a literatura“. Jako u dramatické výchovy jsou definovány očekávané výstupy za 1. a 2. období a obsah učiva literární výchovy.

„Očekávané výstupy – 1. období

žák

- čte a přednáší z paměti ve vhodném frázování a tempu literární texty přiměřené věku
- vyjadřuje své pocity z přečteného textu
- rozlišuje vyjadřování v próze a ve verších, odlišuje pohádku od ostatních vyprávění
- pracuje tvořivě s literárním textem podle pokynů učitele a podle svých schopností

Očekávané výstupy – 2. období

žák

- vyjadřuje své dojmy z četby a zaznamenává je
- volně reprodukuje text podle svých schopností, tvoří vlastní literární text na dané téma
- rozlišuje různé typy uměleckých a neuměleckých textů
- při jednoduchém rozboru literárních textů používá elementární literární pojmy

Učivo

poslech literárních textů

zážitkové čtení a naslouchání

tvořivé činnosti s literárním textem – přednes vhodných literárních textů, volná reprodukce

přečteného nebo slyšeného textu, dramatizace, vlastní výtvarný doprovod

základní literární pojmy – literární druhy a žánry: rozpočítadlo, hádanka, říkanka, báseň,

pohádka, bajka, povídka; spisovatel, básník, kniha, čtenář; divadelní představení, herec,

režisér; verš, rým, přirovnání“

(*Rámcově vzdělávací program*. VÚP v Praze, TAURIS 2006, s. 23)

„V Literární výchově žáci poznávají prostřednictvím četby základní literární druhy, učí se vnímat jejich specifické znaky, postihovat umělecké záměry autora a formulovat vlastní

názory o přečteném díle. Učí se také rozlišovat literární fikci od skutečnosti. Postupně získávají a rozvíjejí základní čtenářské návyky i schopnosti tvořivé percepce, interpretace a produkce literárního textu. Žáci dospívají k takovým poznatkům a prožitkům, které mohou pozitivně ovlivnit jejich postoje, životní hodnotové orientace a obohatit jejich duchovní život. To jsou i cíle našeho rámcově vzdělávacího programu.“ (Hník, 2007, s. 51-52)

2 Praktická část

Cílem mé praktické práce je zjištění, zda dramatická výchova přispívá v hodinách literárních ke zlepšení a porozumění látky, zda se žáci naučí více z pohádek s ponaučením skrz dramatickou výchovu, než kdyby si pohádku jen přečetli a pracovali s otázkami. Dále jestli je dramatická výchova vhodná ke zvládnutí hlavní myšlenky v pohádkách a dokáží děti s touto hlavní myšlenkou dále pracovat, uvědomit si ji.

Pohádky s ponaučením jsem si vybrala z toho důvodu, že téma musí žáky upoutat a inspirovat je k rozmanitým improvizacím. Pohádky s ponaučením mají zajímavý příběh s dramatickou gradací a zápletkou.

Srovnávala jsem dvě druhé třídy s tím, že jedna třída si pohádku jen přečte a pracuje s otázkami a aktivitami při literární výchově a druhá třída si pohádku prožije pomocí dramatické výchovy, díky jejím metodám, technikám, hrám a cvičením. Po 14 dnech následoval test, který měl zjistit, co si obě třídy pamatují.

Mými hypotézami jsou:

- 1) Dramatická výchova je v literární výchově užitečná a vhodná k porozumění hlavní myšlenky.
- 2) Testy se budou lišit od žáků, kteří se učili s prožitkem s dramatickou výchovou od žáků, kteří se učili otázkami a aktivitami při hodinách literárních.
- 3) Žáci si zvládnou vzpomenout i po 14 dnech na pohádky, které si přečetli a které si prožili?
- 4) Žáci, kteří si pohádku prožili, zvládnou test lépe než žáci, kteří si ji jen přečetli a pracovali s otázkami.
- 5) Žáci, kteří měli pohádky odučeny dramatickou výchovou, hodina mnohem více bavila než žáky, kteří ji měli odučenou jen literárně.

Na základě stanovených hypotéz byl jako nejvhodnější nástroj zkoumání zvolen akční výzkum. Akční výzkum je „druh pedagogického výzkumu, jehož účelem je přímo ovlivňovat či zlepšovat určitou část vzdělávací praxe, řeší aktuální potřeby vzdělávací instituce. Uplatňuje intervenční strategie, navrhuje určitá doporučení a pokouší se je realizovat, průběžně sleduje efekty změn.“ (Průcha, a kol. 2003, s. 14)

„Akční výzkum zdůrazňuje pedagogickou praxi, umožňuje zavádění změn, které jsou důležité pro neustálé zlepšování činnosti pedagogických pracovníků a ostatních účastníků

vzdělávání, a vede ke zvyšování kvality poskytovaného vzdělávání. Stephen Kemmis definuje akční výzkum jako formu sebereflexe pedagogické situace, která zkvalitňuje porozumění pedagogické praxi, v níž se odehrává. Akční výzkum studuje reálnou školní situaci. Má charakter spíše cyklických než jednorázových intervencí.“

(<http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=1942&lang=cs>)

Já si vybrala model pana Stephena Kemmisa, je to jednoduchý cyklický model, který obsahuje 4 kroky: plánování, akci, pozorování a reflexi.

Pozorování je podle mého názoru jedno z nejdůležitějších a nejčastějších metod výzkumu. Je to proces záměrný a systematický s určitým cílem. Jak uvádí pan Gavora „pozorování znamená sledování činnosti lidí, záznam (registrace nebo popis) této činnosti, její analýzu a vyhodnocení. (Gavora, 2000, s. 76)

2.1 Charakteristika školy

Pro svoji diplomovou práci jsem si vybrala základní školu v Praze Běchovicích, kde již pátým rokem pracuji jako paní učitelka na 1. stupni.

Název školy:

Základní škola Praha – Běchovice

Českobrodská 3, 190 11 Praha – Běchovice

Vedení školy:

Ředitel školy – Mgr. Jaroslav Svátek, jmenovaný do funkce 1.7. 2013

Zástupce ředitele školy – Mgr. Martin Brabenec

Vedoucí školní jídelny – Anna Bláhová

Dramatická výchova se na této škole nevyučuje a není zde využívána ani jako metoda k vyučování jiných předmětů.

Charakteristika školy:

„Základní škola Praha – Běchovice v sobě zahrnuje základní školu, školní družinu a školní jídelnu. Základní škola má kapacitu 352 žáků v 9 ročnících. Jsme tak jednou z menších pražských škol. Tato velikost umožňuje, abychom se tu všichni znali jménem, udržovali mezi

sebou přátelskou „rodinnou“ atmosféru a předcházeli tím problémů s anonymitou, která bývá příčinou mnoha sociálně patologických problémů.

Specifika školy:

Historie naší školy je stará více než sto let. Kompletní rekonstrukcí prošla budova na konci 90. let a následně v roce 2014 byly přestavěny prostory po bývalé mateřské školce. Získali jsme tak 15 plnohodnotných kmenových učeben a další odborné učebny. Třídy se daří postupně vybavovat moderními informačními technologiemi, přístup k síti má z kabinetu každý vyučující. Využívání elektronických výukových prostředků je tak u nás běžnou součástí přípravy na výuku. Z nadstandardního vybavení uvádíme například vlastní pec na keramiku nebo školní zahradu vybavenou pro venkovní výuku. Škola nemá vlastní tělocvičnu, pro výuku tělesné výchovy jsou pronajímány prostory sportovního areálu SCB.

Charakteristika školního vzdělávacího programu:

Ve školním vzdělávacím programu je naše škola místem, které žáky motivuje a podporuje k aktivnímu učení se. A to nejen encyklopedickým vědomostem, ale pro život důležitým kompetencím učit se, řešit problémy a sociálním dovednostem. Charakter práce pak má naše děti mimo jiné podporovat v pocitu bezpečí, možnosti pozitivního prožívání, získávání zdravého sebevědomí, rozvíjení kritického myšlení a schopnosti sebehodnocení. Takto stanovený cíl školního vzdělávacího programu vychází z přesvědčení, že kvalita školy nemá být primárně posuzována podle tradičně chápaných vzdělávacích výsledků.

Naší snahou je proměnit školu v prostředí, kde se dětem s velmi různorodými vzdělávacími potřebami dostává nejen kvalitní a kvalifikované vzdělávací péče, ale kde se současně cítí bezpečně a spokojeně.“ (<http://zsbechovice.cz/dokumenty/svp.pdf>)

2.2 Příprava lekcí dramatické výchovy

Inspirací pro mé dramatické lekce mi byla kniha od paní Romany Suché, která pomocí zvířátek řeší různá výchovná opatření, zvířátka jednají jako lidé a mají i typické lidské vlastnosti. Pohádky jsou napsané formou veršů a dětem se moc líbí i ilustrace od paní Venduly Hegerové, která celou knihu ilustrovala, jsou velmi krásné.

2.2.1 Pecivál

Pecivál

Kniha: Divadélko se zvířátky v ZOO

Autorka: Romana Suchá

Kontext: Tuto pohádku jsem si vybrala z toho důvodu, že každý jsme někdy líný a nemáme chuť něco dělat, něco podniknout. Šlo mi hlavně o to, aby si to žáci uvědomili a až příště řeknou mamince nebo kamarádovi, že ven nejdou a budou sedět jen u počítače nebo televize, mohlo by se stát, že už kamarád příště nedorazí.

Téma: Lenost

Stručný obsah: Tato povídka vypráví o líném klokanovi, který nemá rád pohyb a raději doma sedí před televizí, než by cokoli dělal. Zvířátka ho nabádají, aby s nimi sportoval, ale teprve až zpráva, že si na něj brousí zuby šakal, ho přiměje, aby se sebou začal něco dělat. Želva ho začne trénovat, a protože denně cvičí, nakonec šakala porazí.

Časový rozsah: 1 vyučovací hodina (45 minut)

Věková skupina: 2. třída

Vzdělávací oblast: Dramatická výchova, Český jazyk a literatura

Cíle:

- Žák využívá čtení jako zdroj informací pro společnou práci
- Uplatňuje zásady komunikace – vyjádření vlastního názoru, vyslechnutí názoru druhého
- Uplatňuje ve hře své nápady a respektuje podněty druhých
- Dokáže přijímat různé role a přiměřeně v nich jednat
- Motivace k četbě
- Žák zvládne vyjádřit své myšlenky a zamýšlí se nad důležitým tématem lenost
- Žák spolupracuje ve skupině a neporušuje pravidla
- Žák je schopen zapojit se do skupinové improvizace a reagovat na dané okolnosti

Metody vyučování: Komunikační kruh, hromadná improvizace, reflexe, improvizace, krátká scénka, volné psaní

Průběh hodiny:

1) Komunikační kruh (3 minuty)

Sedneme si společně do kruhu a řešíme postupně tyto otázky: Komu se říká, že je líný?, Proč je pohyb, sportování důležité? Myslíš si, že pohyb léčí tělo i duši?

2) Hromadná improvizace – hra „Kdo je lenoch“ (2 minuty)

Všichni mají za úkol předvést, jak si představují lenocha – co dělá neboli nedělá, jak se chová

3) Krátká reflexe (2 minuty)

S dětmi si opět sedneme do kroužku a společnou diskuzí zhodnotíme, jestli je správné být líný a co oni dělali a jak se jim to líbilo

4) Četba z knihy (1 minuta)

Klokan to je pecivál, ochablý má každý sval. Celé dny se jenom válí, maminka ho nepochválí. Většinou až odpoledne z pelechu se ztěžka zvedne. Ráno kolem tygřík běží, klokan ještě doma leží. Kondičku si přísně hlídá, volá na něj, ať se přidá. „Jen si běhej pěkně sám já si raděj dortík dám. Na běhání nemám vloh, navíc mě z něj bolí nohy.“ Tygřík si jen v duchu myslí, co je tohle za nesmysly. Tučňák by byl velmi rád, kdyby si šli zaplavat. Klokan ho však odbyl slovy, že si radši doma hová. Prý mu vždycky hrozně vadí, jak ho voda všude chladí. Pak dostal zprávu od medvěda, že spoluhráče nové hledá. Založil si nový oddíl, klokan by se jim moc hodil. Ten nesouhlasí a je proti, celý se prý při tom zpotí. „Mně se vážně nechce cvičit, pohybem si tělo ničit. Radši koukám na telku, než běhat někde po venku.“

5) Improvizace – přemlouvání (6 minut)

Ve dvojicích si žáci určí, kdo je klokan a kdo jeho kamarád a zkusí se přemlouvat, co by pomohlo, aby klokan vstal a přestal být líný? Jak nebo čím ho přesvědčit?

6) Četba z knihy (1 minuta)

Jeho tělo strádá, chřadne, svaly nemá skoro žádné. Slabý je teď jako muška, skolit ho nebude fuška. Krajem se teď zpráva nese, že se šakal na něj třese. Je to pravda zcela čistá, dlouho už se na něj chystá. Klokanem teď cloumá strach, chodí jako v mrákotách. Dnes přepere ho každý lehce, a to klokan vážně nechce. Moudrá želva za ním spěchá, ať zahálky rychle nechá. „Z pelechu hned hybaj dolů, trénovat teď budem spolu. Chceš-li být na sebe hrdý,

výcvik bude velmi tvrdý.“ Aby získal kondičku, cvičí denně rozcvičku. Pilně tuží každý sval, aby ho nikdo nepřepřal.

7) Krátká scénka (15 minut)

Žáci se rozdělí po třech do skupin a vymyslí si krátkou scénku, jak by mohl klokan trénovat, vždy, než začne krátká scéna, jeden ze skupiny přečte, co říkala želva („Z pelechu hned hybaj dolů, trénovat teď budem spolu. Chceš-li být na sebe hrdý, výcvik bude velmi tvrdý.“)

8) Volné psaní (5 minut)

Žáci zůstanou ve skupinkách po třech a vymyslí, jak mohl příběh skončit, jak mohl dopadnout.

9) Reflexe (10 minut)

Žáci si jdou sednout zpátky do kruhu a postupně si jejich závěry přečteme. Následuje diskuze. Učitelka se dále dětí ptá: Jak se lenoch choval? Proč se musí člověk pohybovat? Máte nějaké zájmy, koníčky, pohybujete se? Kdo sportuje?

10) Konec příběhu

Učitelka vyvěsí příběh na konci hodiny na dveře, kde si ho žáci sami přečtou.

A když přišla jeho chvíle, ukázal se v plné síle. Šelmu skolil na lopatky a ta se teď drží zpátky. Kondička a spousta síly, dneska se mu vyplatily. Sám to ani nečekal, s kamarády cvičí dál.

Reflexe na odučenou hodinu

Dramatickou lekci „Pecivál“ jsem odučila s 23 žáky. A žáci z této lekce byli nadšení, protože jsou prý také doma lenoši.

Úvodní část v kruhu, kdy jsem si s dětmi jen povídala o tom, kdo je líný, bylo velmi rychlé. Děti se shodly na tom, že líný člověk je ten, kdo nic nechce dělat a kdo se jen válí v posteli či na gauči. Druhá otázka, proč je pohyb důležitý, děti také zvládly na jedničku, nejčastější odpovědí bylo, že jinak bychom byli nemocní a bolely by nás svaly, klouby, a dokonce i kosti. Poslední otázka v našem komunikačním kruhu byla pro děti těžká, odpovědělo jen pár jedinců. Otázka zněla: „Myslíš si, že pohyb léčí tělo i duši?“ Žáci křičeli na začátku ano, ale když jsme se zeptala, proč si to myslí, mlčeli. Matýsek po chvílce odmlčení řekl moc hezkou věc: „Já si myslím, že ano, protože běžci se u toho usmívají a maminka mi říkala, že ten, kdo se usmívá se má dobře a je zdravý.“ Tato odpověď se mi moc líbila, hlavně jak Matýsek dal důraz na slovní spojení „a maminka mi říkala“.

Hromadná improvizace trvala nakonec jen minutu, protože všichni žáci si lehli na zem a spali nebo se dívali na televizi.

Následovala krátká reflexe, kde se zopakovalo, co jsme si zatím řekli a jestli by je bavilo být líný. Bohužel hodně dětí řeklo, že oni jsou líný a že je to moc baví. To se přiznám jsem slyšet nechtěla.

Po četbě z knihy se žáci rozdělili do dvojic a aktivitou byla improvizace přemlouvání, ve dvojici se jen domluvili, kdo bude klokan, ale jinak nic. Protože se žáci mezi sebou mají rádi, přemlouvat se moc nemuseli, všichni hned podlehlí. Nejčastěji se přemlouvali na výbornou zmrzlinu, na hračku, dort a moc dobrou večeři. Dostala mě jedna dvojice, která dokonce použila i vzdálenost a to: „No tak pojď, vždyť je to jen jeden kilák odsud, to zvládneš.“ Zajímalo by mě, zda chlapci vědí, jaká je vzdálenost jeden kilometr, ale to zjistím, až v matematice.

Po přemlouvání jsem opět přečetla část textu a žáci se rozdělili do trojic a připravili si krátkou scénku na téma: Jak by mohl klokan trénovat? Scénky se dětem povedly, daly si záležet. U scének se žáci hodně nasmáli a díky scénkám, pro ně nebyl žádný problém napsat závěr příběhu. Nejčastěji psali o tom, že se šakal lekl a utekl pryč.

Závěrečná reflexe mě trochu zklamala, protože přesně dvanáct dětí doma lenoší a vůbec se za to nestydí. Dokonce bych řekla, že jsou na to hrdý. Když jsem se dětí ptala na koníčky, těchto dvanáct dětí mi říkalo, že jejich koníčkem je mobil, horory a počítačové hry. Přiznám se, že nevím, jestli je to tak ve skutečnosti, nebo se jen tito žáci chtěli předvést, ale mě to moc veselé nepřišlo. Ostatní říkali, že chodí tancovat, hrají florbal, hokej, fotbal, někdo chodí na keramiku a na výtvarný kroužek. Velmi jsem je za jejich zájmy pochválila. A protože nám už zazvonilo, šla jsem ke dveřím, kde byl přikrytý závěr příběhu a odkryla jsem ho. Měla jsem, co dělat, abych rychle utekla, protože žáci se rozběhli ke dveřím a rychle si četli konec pohádky. Protože se u dveří strkali, rozhodla se Klaudinka, že to všem přečte nahlas, nechala jsem ji. Někteří žáci mi přišli trochu zklamaní, tajně doufali, že šakal se zalekne a uteče. Netušili, že se opravdu poperou.

2.2.2 Strašpytel

Strašpytel

Kniha: Divadélko se zvířátky v ZOO

Autorka: Romana Suchá

Kontext: Tuto pohádku jsem si vybrala z toho důvodu, že každý máme z něčeho strach a chtěla jsem dětem ukázat, že strachu se dá čelit. Dále jsem chtěla, aby se žáci otevřeli a dokázali o strachu mluvit a na konci příběhu si dokázali poradit a říct, jak se strachem pracovat.

Téma: Strach

Stručný obsah: Pohádka o hrochovi, který se všeho moc bál, raději byl zavřený doma a ani nevystřkoval nos. Jeho kamarádi zvířátka mu nakonec ukáží, že je život veselý a naučí ho řadu nových věcí, a hlavně ho naučí, aby se už nikdy nebál tmy.

Časový rozsah: 2 vyučovací hodiny (2 x 45 minut)

Věková skupina: 2. třída

Vzdělávací oblast: Dramatická výchova, Český jazyk a literatura

Cíle:

- Žák využívá čtení jako zdroj informací pro společnou práci
- Uplatňuje zásady komunikace – vyjádření vlastního názoru, vyslechnutí názoru druhého
- Uplatňuje ve hře své nápady a respektuje podněty druhých
- Dokáže přijímat různé role a přiměřeně v nich jednat
- Motivace k četbě
- Žák zvládne vyjádřit představu strachu pohybem a pomocí scének

Metody vyučování: Brainstorming, pantomima, volné psaní, živé obrazy (fotografie), scénky, rozehrané živé obrazy, vnitřní hlasy, krátká scénka

Průběh hodiny:

- 1) Cvičení na vyjádření emocí (5 minuty)

Žáci chodí po prostoru a vyjadřují své emoce pomocí pohybu. Učitel říká různé druhy emocí (pocity) a žáci se podle toho pohybují. Nejdříve říká lehké pocity: radost, smutek, znučenost,

poté začne říkat těžší pocity: štěstí, naštvaný, utrápený, a nakonec řekne strach, který postupně graduje větší strach, ještě větší strach, až největší strach

2) Brainstorming (7 minut)

Žáci dostanou za úkol napsat na velký papír, jaký lidé můžou mít strach s tím, že můžou napsat i svůj, vždy když jdou strach napsat, řeknou ho nahlas, ať se nám na papíru strachy neopakují.

3) Pantomima (9 minut)

Následuje pantomima na strach. Každý si v hlavě připraví, z čeho má největší strach a pomocí pantomimy nám svůj strach představí. Strach se může opakovat, protože existují lidé i děti, které mají stejný strach. S pantomimou začne učitelka, aby si děti ve svých pantomimách byly jistější a nebály se.

4) Papírek se strachem (2 minuty)

Žáci si na papírek napíší, z čeho mají největší strach, vyberou pouze jeden a papírek si schovají do kapsy. Na konci ho budeme potřebovat.

5) Čtení z knihy (2 minuty)

Hroch je pěkný strašpytel, jakého svět neviděl. Bojí se tmy, zvířat, lidí, za svou slabost se moc stydí. Bojí se snad skoro všeho, že se stane něco zlého. Aby nebyl ohrožen, nevyhlédá skoro ven. Kamarádi dávno vědí, že celé dny jen doma sedí. „Tak nemůže přece žít, musíme ho zocelit.“ Přemýšlejí do noci, jak mu jenom pomoci. Jenže žádná chytrá rada nikoho z nich nenapadá. Všichni už jsou rozmrzelí až pštros dostal nápad skvělý. Radostně teď jása: „Lev je naše spása! Každému je tady známo, že má pro strach uděláno.“ Od stolu pak rychle vstali, společně ho vyhledali. Svěřili mu, co je trápí, lva to ovšem nepřekvapí. Chvilí se zamyslel a měl plán jasný, zkusí mu ukázat, jak je svět krásný. Že už se nemusí ničeho bát, odvahu budou trénovat.

6) Živé obrazy – fotografie (11 minut)

Žáci se rozdělí do skupinek po třech pomocí lístečků se zvířátky (lev, lvíček, lvíče). A vymyslí 3 živé obrazy neboli 3 fotografie, co pro ně znamená krásný svět. Vždy si ve skupině musí připravit na papír, název své fotografie. (např. živý obraz s rodinou, ...)

7) Čtení z knihy (2 minuty)

Za hrošíkem pospíchají, ve štychu ho nenechají. Potichoučku klepou radši, ať ho ještě nevyplaší. Jejich tiché klepání vzbudilo ho ze spaní. Neví, zda má otevřít. „Copak jenom

můžou chtít?“ Každého si zpoza dveří vyplašeným okem měří. Když vidí jeho tváře bledé, hned se ptají, jak se vede. Na odpověď nečekají, společně mu domlouvají. „Co tě to napadá, všeho se bát. Nauč se bojovat – nesmíš to vzdát! Kdo má hodně kuráže, ten všecičko dokáže.“ Hrošík má však pochybnosti, zda se všeho dobře zhostí. Ve všem hledá složitost, lachtan už má toho dost. Hned ho silou k moři vleče, doufá, že mu neuteče.

8) Scénky (15 minut)

Žáci se rozdělí do skupinek po čtyřech pomocí barevných papírků. A mají za úkol vymyslet scénku, co mohl lachtan vymyslet za úkol pro hrocha, aby se přestal bát ve vodě. Následně scénku zahrají, co vše mohl lachtan s hrochem ve vodě dělat.

9) Čtení z knihy (1 minuta)

To jste ještě neviděli, jak u moře zbledl celý. Mokrou vodu nesnese, hned se celý roztřeše. Lachtan se jen usměje: „Pohyb, ten tě zahřeje!“ Má pro něho pochopení: „Až tak těžké to zas není! Hlavně to teď nevzdávej, do plavání hned se dej! Nejdřív obě nožky smoč, pak do vody rychle skoč.“ Že byl hrošík učenlivý, brzy plaval jako divý. A když přišla vánice, propadl zas panice. Medvěd přišel v pravou chvíli, hrošík už byl celý bílý. I když mu byl trochu k smíchu, navlékl ho do kožichu.

10) Rozehrané živé obrazy (5 minut)

Žáci se rozdělí do dvojic a připraví si živý obraz, který na chvilíčku rozehrají. Jejich úkolem je rozehrát, co můžeme dělat v zimě. (např. koulovat se, lyžovat, bruslit, ...)

11) Čtení z knihy (1 minuta)

Všude venku ležel sníh, povozil ho na saních. Staví spolu sněhuláky, to je baví a nás taky. Dnes už ví, že když je zima, bývá venku taky prima. Když v noci nastala černá tma tmoucí, téměř mu srdíčko přestalo tlouci. Celý svět najednou zdál se mu jiný, bojí se šramotu, děsí ho stíny.

12) Vnitřní hlasy (4 minuty)

Žáci se posadí do dvou řad zády k sobě a učitelka chodí uličkou a vždy, když se dotkne dítěte řekne pocit, co se může honit hrochovi hlavou, když je tma. (např. bojím se, tamhle něco skříplo, co to bylo, ...)

13) Čtení z knihy (1 minuta)

Lev si ovšem věděl rady, vytáhl ho do zahrady. Jak uviděl hvězdičky, rozzářil se celičký. Hned se začal nahlas smát: „Už se nemám čeho bát!“ Ted' řve jak ona lesy: „Tma mě vůbec

neděsí!“ Jeho strachy slábnou, mizí, neděsí ho věci cizí. Ted’ si věří mnohem víc, už vše zvládá jako nic.

14) Papírek z kapsy – zhodnocení (20 minut)

Žáci se posadí do kruhu a vyndají si papírek z kapsy, který si připravili na začátku hodiny. Jeden žák přečte, co má na papírku napsané a žák po jeho levici řekne, proč se nemusí bát, poradí mu, jak by se mohl svému strachu postavit čelem, jak by ho mohl zvládnout.

V poslední řadě zhodnotíme celý příběh, čeho se všeho hroch bál, kdo mu pomáhal, jak se jim příběh líbil a jak se jim pracovalo.

15) Krátká scénka (5 minut)

V posledních minutách se žáci rozdělí do trojic a vylosují si jedno téma krátké scénky, kterou zahrají na závěr hodiny.

První téma: Z čeho můžou mít strach děti z mateřské školky?

Druhé téma: Z čeho můžou mít strach školáci?

Třetí téma: Z čeho můžou mít strach dospělí (maminka, tatínek)?

A čtvrté téma: Z čeho můžou mít strach staří (dědeček a babička)?

Reflexe na odučenou hodinu

Dramatickou lekci „Strašpytel“ jsem odučila s 23 dětmi.

První aktivitou byla chůze po prostoru a vyjadřování emocí. Žáci byli z této aktivity nadšení, moc je bavila, hlavně gradace strachu, ještě větší strach, hodně velký strach a úplně největší strach. Vznikly z toho moc hezké fotky, na které se žáci rádi dívají, protože jsme si je vystavili ve třídě na nástěnce. Každé ráno, když se na fotografie podívají, zasmějí se.

Brainstorming jsem nakonec nedělala na papír, ale udělali jsme ho s dětmi na tabuli. Trvalo nám to déle než 7 minut, žáci se velmi rozepsali. Popsali celou otevřenou tabuli, bohužel se přiznám, že jsem byla trochu zklamaná, protože děti psaly hlavně o hororech. A to o filmech, které jsem v životě neviděla, např. Freddy, Chucky panenka, Bloody Mary.

Po brainstormingu následovala pantomima, která se dětem velmi povedla, když tedy žáci nedělali horory. Já jsem samozřejmě předvedla jako první pantomimu, z čeho mám největší strach a žáci měli za úkol hádat. Poznali to hned, protože jsem vylezla na židli a začala se třást. Děti se začaly smát a všichni vykřikovali: „No jo, vždyť naše paní učitelka se bojí

výšek.“ A měli pravdu. Dostaly mě čtyři děti, první byl Matýsek, který udělal nádhernou pantomimu, v tuto chvíli mě moc mrzelo, že hodiny nenahráváme na kameru. Udělal pantomimu na to, že se bojí být sám, do teď mám jeho pantomimu před očima. Druhý mě dostal Ondra, který předváděl, jak slyší ošklivé zvuky ze skříně, když má spát. Také velmi podařená pantomima a poslední pantomima, která mě nadchla byla od Elišky s Markem, kteří ukazovali společně, že se bojí pavouků. Tato aktivita se nám hodně protáhla, chtěla jsem, aby šli opravdu všichni a chtěla jsem, aby si děti vyzkoušely uhádnout, z čeho má kdo strach. Přiznám se, že u hororů jsem to většinou utínala s tím, že jsem řekla: „Je to horor, ale jaký řešit nebudeme, neznáme ho a ani ho poznat nechceme.“ Bylo to hlavně z toho důvodu, že mám ve třídě půlku dětí, které horor ještě nikdy neviděly, za což jsem velmi vděčná a také rodičům na třídních schůzkách poděkuji, a hlavně protože nechci vidět, jak si děti zacpávají uši, protože se bojí.

Po pantomimě si děti rozdaly papírky a na svůj papírek si napsaly, z čeho mají největší strach. Následně si papírek dali žáci do kalhot a pracovali jsme dál.

Přečetla jsem z knihy první úryvek, žáci poslouchali, jak nikdy, velmi se jim příběh zalíbil a byli zvědaví, jak to všechno dopadne.

Následovaly živé obrazy, děti se rozdělily pomocí lístečků, na lístečcích byla zvířata a děti se pomocí zvuků musely najít, kdo k sobě patří. Byla velká sranda je pozorovat, hlavně když se dvě děti spletly a dělaly zvuky jiného zvířátka. Koza podle nich dělala bé, a ovečka mé. Nejčastěji se na živých obrazech objevovaly tyto názvy: narozeniny, kamarádi hrající fotbal či hokej, jídlo s rodinou (večeři, piknik, snídaně), rodinná dovolená (moře).

Opět následovala četba z knihy a hned po ní scénky, kde děti měly za úkol předvést, co všechno se dá dělat ve vodě. Protože nyní jezdíme s dětmi místo tělesné výchovy plavat, jejich scénky byly reálné a moc se jim povedly.

Po scénkách jsem přečetla úryvek z knihy a děti po četbě měly za úkol rozehrát živé obrazy na téma, co můžeme dělat v zimě. Nejčastěji se objevovalo sáňkování, koulování a stavění sněhuláka.

Po další četbě jsme šli na těžší aktivitu, a to vnitřní hlasy, kdy se děti postavily do dvou řad zády k sobě a já jsem procházela uličkou, s tím, že koho jsem se dotkla, řekl mi, co se teď asi honí hrochovi hlavou. Tato aktivita mě velmi dostala, protože děti mluvily velmi vážně a v jednu chvíli jsem si i říkala, jako kdyby tady s námi ten hroch byl. Žáci na sebe neviděli,

takže se na sebe neusmívali, jako u uličky svědomí, neviděli svá gesta, svou mimiku, bylo to velmi zajímavé a pro mě naprosto fascinující. Děti říkaly např. „Bojím se! Je tu tma. Je mi zima. Co když se utopím? Je tu někdo?“ Když si na to ještě teď vzpomenu, běží mi mráz po zádech.

Poprosila jsem děti, aby si lehly na zem a zavřely oči, poslední úryvek textu jsem jim přečetla, když ležely. Zvolila jsem tuto techniku i z toho důvodu, když jsem viděla, jak jsou po předchozí aktivitě vyčerpaní, tak jsem i chtěla něco pěkného, aby si díky četbě představili.

Následovala reflexe, sesedli jsme se do kroužku a vyndali jsme si papírky se strachem, který jsme si na začátku hodiny napsali. Postupně jsme všichni papírky přečetli s tím, že nám vždy pár kamarádů poradilo, co dělat, abychom se nebáli. Byla to velmi pěkná půlhodina, popravdě za 90 minut jsem všechno nestihla, sebrala jsem si i kousek další hodiny, ale vůbec mi to nevadilo. Některé rady od dětí byly velmi pěkné, např. bojím se tmy – ať ti maminka pořídí takové malé světýlko do zásuvky, pak už se bát nebudeš; vezmi si do postele svého nejoblíbenějšího plyšáka a klidně si s ním povídej, pomazli ho a pak najednou usneš. Bojím se zvuků – neboj, nikdo tam není, to dělá jen větříček, ty zvuky, anebo nějaké zvířátko.

Velice se mi líbilo, když někdo přečetl lísteček s hororem, děti hned na to řekly: „Tak se na to nekoukej, pak se nebudeš bát!“ Krásná reakce.

Úplně poslední aktivitou byly krátké scénky, čeho se bojí malé děti, čeho školáci, čeho dospělí a čeho staří. Děti se tohoto úkolu zhostily dobře, ale příště bych tuto aktivitu nezařadila, jsou na to moc ještě malý. Skupinka, co měla malé děti, udělala, že se bojí tmy. Školáci se báli noční bojovky. Dospělí se bojí hororů a na stáří skupinka nepřišla. Jak jsem psala, tato aktivita je pro ně moc těžká, možná jsem místo stáří a dospělých měla dát, čeho se bojí kluk a čeho holka nebo čeho se bojíme ve druhé třídě a čeho se bojí děti ze školky.

Myslím si, že se mi tato dramatická lekce moc povedla, a to nejen podle mého pocitu, ale podle reakce žáků. Po lekci za mnou pořád chodili, řešili dál, z čeho mají strach a už se nemůžou dočkat na další dramatickou lekci. Dokonce ji chtěli ještě tentýž den.

2.2.3 Zlodějíček

Zlodějíček

Kniha: Divadélko se zvířátky v ZOO

Autorka: Romana Suchá

Kontext: Tuto pohádku jsem si vybrala z toho důvodu, že se začaly ve družině ztrácet hračky. Chtěla jsem si s dětmi o tom promluvit a tato pohádka mi k tomu přišla ideální, protože neodkazuje na družinu.

Téma: Krádež – falešný kamarád

Stručný obsah: Hlavním hrdinou v této povídce je slon, který se tváří jako kamarád, ale vyklubal se z něj pěkný lump. Bere ostatním zvířátkům jejich věci a hračky, ztrácí je, ničí je, a dokonce sní medvědovi i svačinu. Stále lže a vymýšlí si. Vůbec mu to není líto a ani se nestydí. Naštěstí ho, ale výčitky doženou a jde díky špatnému spaní s pravdou ven. Všem se nakonec omluví a všechno napraví.

Časový rozsah: 2 vyučovací hodiny (2 x 45 minut)

Věková skupina: 2. třída

Vzdělávací oblast: Dramatická výchova, Český jazyk a literatura

Cíle:

- Žák využívá čtení jako zdroj informací pro společnou práci
- Uplatňuje zásady komunikace – vyjádření vlastního názoru, vyslechnutí názoru druhého
- Uplatňuje ve hře své nápady a respektuje podněty druhých
- Dokáže přijímat různé role a přiměřeně v nich jednat
- Motivace k četbě
- Žáci si uvědomí, že krást se nemá, ať už je důvod, jakýkoli
- Uvědomí si, že vše se dá řešit

Metody vyučování: Hra s předměty – co se stalo, pětílístek, improvizace, živý obraz, volné psaní

Průběh hodiny:

- 1) Tiché putování (3 minuty)

Hráči sedí se zavřenýma očima na svých místech. Jeden určený hráč vyrazí do prostoru a poklepe na rameno jinému hráči. Dotyčný se zvedne a uvolní mu své místo. Stojící hráč poklepe na rameno někomu jinému, který zase jemu uvolní jeho místo. Po určité době všichni hráči otevrou oči a s údivem zjistí, že každý sedí někde úplně jinde.

2) Co se stalo? – práce v kruhu (2 minuty)

Podle různě položených předmětů se děti snaží vymyslet situaci, která se tu odehrála. Uprostřed kruhu jsou věci – nakousaná svačina, škrtnutý míč na obrázku, rozbité kolo na obrázku, zlomené pravítko, propíchnutý balónek.

Společně s dětmi řešíme, co se asi stalo, kdo to udělal a proč?

3) Pětílístek – kamarád x falešný kamarád (10 minut)

Společně vytvoříme s dětmi pětílístek na tabuli, první pětílístek bude s názvem KAMARÁD a v druhé části tabule bude pětílístek FALEŠNÝ KAMARÁD.

_____	první řádek = název
_____	druhý řádek = jaký je název
_____	třetí řádek = co název dělá
_____	čtvrtý řádek = slova vztahující se k názvu
_____	pátý řádek = synonymum k názvu

4) Četba z knihy (2 minuty)

Slon se pořád mile tváří, očička mu přitom září. Vypadá jak nevinátko, prochází mu všechno hladko. Má to ovšem malý háček, je to totiž pěkný ptáček. Nedodrží žádné sliby, odpovědnost, ta mu chybí. Porušuje zákazy, brzy jistě narazí. Jednou se mu všechno vrátí a pak bude litovati. Od hrocha si půjčil míč, odkopl ho někam pryč. A když se hroch po něm shání, není vůbec nikde k mání. Potom mu lže do očí, a to hrocha zaskočí. Tvrdí, že mu balón vrátil, přitom mu ho ale ztratil. Když lev nové kolo dostal, slon celé dny zlostně prskal. Takové sám vždycky chtěl, velmi mu ho záviděl. A tak se teď bez ptaní, na jeho kole prohání. A že jezdil jako blázen, dostal smyk a spadl na zem. Vloudila se chybička, z kola je teď osmička. Zničené je docela, však s tím si hlavu nedělá. Na někoho to vždy svede, sám si přitom dobře vede. Když do školy ráno spěchal, svačinu si doma nechal. V poledne mu kručí v břiše, cizí sváču vzal si tiše. V rychlosti ji sněd, v sobě ji měl hned. Medvěd smutný je až běda, když svačinu svoji hledá. Sám nemůže pochopit, kde ta sváča může být. Slon pak začal

rychle lhát, na sobě nic nedal znát. Z krádeže obvinil pandu, ze všeho si dělal srandu. Pak medvěda konejší, že příště bude chytřejší. Jak je z toho všeho vidno, vůbec nic mu není stydno. Vpravo, vlevo nehledí, v podvodech si lebedí. Něco ukrást občas riskne, navíc lže jako když tiskne. A jak pořád jenom lhal, sám už se v tom nevyznal. Ted' už ani neví sám, co je pravda a co klam.

5) Improvizace – Jak může příběh dál pokračovat? (30 minut)

Žáci udělají skupinky po třech pomocí kartiček se sportem a vymyslí, jak by mohl příběh dále pokračovat.

6) Četba z knihy (1 minuta)

Navíc mu to velké lhaní pokazilo dobré spaní. Děsivé sny se mu zdají, jak ho všichni potrestají. Aby zahnal noční můru, bývá celé noci vzhůru. Máma se ptá: „Co se stalo? Zase se ti něco zdálo?“ Divné je to doma všem, ...

7) Živé obrazy – noční můry (10 minut)

Žáci se rozdělí do skupinek po čtyřech a vymyslí živý obraz, o čem se mohlo slonovi zdát.

8) Papírek s přiznáním – omluvou (6 minut)

Žáci se rozdělí do dvojic a sepíší na papírek přiznání slona. Co by mohl slon říct mamince nebo kamarádům?

9) Četba z knihy (1 minuta)

Divné je to doma všem, a tak musí s pravdou ven. Konečně se provalilo, jak to vlastně všechno bylo. Ztrápeně ted' vypadá a hanbou se propadá. Ted' nešetří omluvou, sype jednu za druhou. Zvířátkům se ale zdálo, že omluva je trochu málo: „Jen omluva nestačí, sám musíš být jinačí! Samo se to nespraví, zkus být milý, laskavý.“ Proto všem dal velký slib, že se bude chovat líp. „Krást už víckrát nebudu, ať nedělám ostudu.“ Dneska je slon zcela jiný, za jeho sliby stojí činy.

10) Reflexe (25 minut)

Přečtení papírků, co vymyslely děti ve dvojicích.

Podívání se na tabuli na pětilístek, zda do něho něco nechtějí dopsat.

Povídání si o kamarádech, jestli se setkali někdy s falešným kamarádem, jestli už se někomu něco podobného stalo a jak to vyřešil, a jestli je správné někomu brát hračky.

Reflexe na odučenou hodinu

Lekci „Zlodějíček“ jsem odučila s 24 dětmi. Lavice jsme nechali na začátku frontálně, protože jsme je potřebovali na první aktivitu a poté jsme lavice dali kolem třídy, abychom měli místo.

První aktivitou byla hra Tiché putování. Žáci si položili hlavičky na lavici, já pustila hudbu a na koho jsem sáhla, zvedl se, já si sedla místo něj a on šel zase pohladit někoho jiného, po celé písničky jsme se podívali, vedle koho to vlastně sedíme. Tuto hru jsme hráli dvakrát za sebou, protože z ní byli žáci úplně hotoví a chtěli ještě. Když skončila i druhá písnička, snažili se mě ještě přemluvit, slíbila jsem jim, že si ji určitě ještě někdy zahrajeme, ale teď musíme jít už pracovat. Společně jsme dali lavice na stranu a sedli si do kruhu, následovala činnost, co se stalo? Do kruhu jsem položila předměty a děti měly hádat, co se stalo? Byla to strašná legrace, protože děti hned vykřikly: „Paní učitelko, někdo Vám rozlomil pravítko?“ Musela jsem dětem vysvětlit, že to patří ke hře. Děti začaly vymýšlet, co se asi stalo. Dostaly mě dvě odpovědi, první z nich byla: „Byl tady nějaký uličník a rozbil všechny tyhle věci, měl by dostat na zadek.“ A druhá odpověď: „Bylo tady tornádo, táta říkal, že zase někde bylo.“

Po všech možných dedukcích jsem měla na tabuli nakreslený pětílístek, děti do něho napsaly:

KAMARÁD

FALEŠNÝ KAMARÁD

HODNÝ VESELÝ

HNUSNÝ ZLODĚJ

POMÁHÁ HRAJE SI SMĚJE SE

NIČÍ KRADE UBLIŽUJE

NEJLEPŠÍ MILÝ HLADÍCÍ MŮJ

LŽE SPROSTÝ NEPOSLUŠNÝ DRZÝ

PŘÍTEL

NEPŘÍTEL

Potom se někdo posadil, někdo lehl a já začala číst první část pohádky. Po přečtení se žáci rozdělili do skupinek po třech a měli za úkol vymyslet improvizaci, jak může příběh dále pokračovat. Dala jsem jim chvilíčku, aby si jen řekli, co tam chtějí udělat a kdo má jakou roli a hned jsme se na to vrhli. Velice se mi líbila jedna skupina, která udělala improvizaci na to, že se jde slon všem omluvit, vše jim spravil, koupil zmrzlinu a medvědovi koupil novou svačinu. Jiné skupiny dělaly, že slon pokračoval v ničení a nikdo se s ním potom nekamarádil a byl úplně sám.

Následovalo znovu přečtení malé části a děti měly za úkol udělat živé obrazy, o čem se mohlo slonovi zdát. Děti hlavně předváděly, jak slon dostane na budku od svých kamarádů,

protože na to přišli. Papírky s přiznáním dětem moc nešly. Žáci psali jen, že se omlouvají a promiň už to nikdy neudělám, nic víc nic méně.

Přečetla jsem tedy velice rychle poslední část příběhu a šli jsme na reflexi. Žáci si přečetli, co napsali na papírkách, ale jak jsem napsala před chvilkou, byly to jen omluvy typu, promiň už to nikdy neudělám. Znovu jsme se podívali na tabuli a řešila jsem s žáky, zda by něco změnili. Na to se přihlásila Klaudinka, že by změnila hnusný za hrozný a místo sprostý ošklivý. Nikdo jiný změnit nic nechtěl. V poslední řadě jsem se žáků ptala, jestli mají tady ve třídě svého nejlepšího kamaráda, jestli už se někdy setkali s falešným kamarádem. Tato činnost nám vydržela až do konce hodiny, protože děti měly příběhů hodně.

2.2.4 Mobilmánie

Mobilmánie

Kniha: Divadélko se zvířátky v ZOO

Autorka: Romana Suchá

Kontext: Tuto pohádku jsem si vybrala z toho důvodu, že děti už začínají do školy nosit mobilní telefony a po prázdninách mě dostala hláška jednoho spolužáka, že ven s ním nepůjde, protože bude doma pařit, což mě velice zasáhlo a rozhodla jsem se s dětmi tom mluvit, ale ne cíleně na jednoho žáka, ale na skupinu hromadně a abychom přišli společně na to, že kamarádi jsou pro nás moc důležití než hraní her, to můžeme, když jsme např. nemocní.

Téma: Přátelství

Stručný obsah: V této pohádce se setkáváme s tygrem, který je závislý na počítačových hrách a na mobilu. Přestanou ho zajímat kamarádi, nespí, nejí, nepije. Naštěstí má spoustu přátel zvířátek, kteří se rozhodnou to změnit a to ním, že tygra vystraší a on rychle schová mobil do skříně a už ho nevytáhne. Vystraší ho pomocí převleku za ducha. Protože tygr už mobil ze skříně nevytáhne, začne si zase užívat se svými přáteli plno legrace, her, skotačení venku, hraní fotbalu, čtení knih a malování.

Časový rozsah: 2 vyučovací hodiny (2 x 45 minut)

Věková skupina: 2. třída

Vzdělávací oblast: Dramatická výchova, Český jazyk a literatura

Cíle:

- Žák využívá čtení jako zdroj informací pro společnou práci
- Uplatňuje zásady komunikace – vyjádření vlastního názoru, vyslechnutí názoru druhého
- Uplatňuje ve hře své nápady a respektuje podněty druhých
- Dokáže přijímat různé role a přiměřeně v nich jednat
- Žák se aktivně zapojí do všech her
- Žák zvládne pracovat ve skupině a obohatit ji svými zkušenostmi
- Žák je schopen zapojit se do skupinové improvizace a reagovat na dané okolnosti

Metody vyučování: Komunikační kruh, improvizace, hromadná improvizace, živý obraz

Průběh hodiny:

1) Hra „Dotkni se toho, kdo ...“ (3 minuty)

Tato hra je stejná jako čáp ztratil čepičku, ale v tomto případě se děti dotýkají jenom spolužáků, ne věcí. Děti se postaví do prostoru a učitel řekne: „Dotkni se toho, kdo Tě vždy rozesměje.“ Děti utíkají a dotýkají se kamarádů. Další zadání mohou být např. Dotkni se toho, kdo je tvůj nejlepší kamarád, kdo ti vždycky pomůže, kdo Ti nejčastěji půjčí věci, kdo si s Tebou nejčastěji hraje v družině, ...

Tato hra je pohybová a je zaměřena na pozitivní vztahy ve skupině.

2) Komunikační kruh – rozhovor s dětmi na téma kamarád (8 minut)

Učitel se s dětmi baví o kamarádství, kdo to je vlastně kamarád? Jak poznáme pravého kamaráda? Máte ve třídě svého velkého kamaráda? Už se Vám někdy stalo, že jste se s někým seznámili a mysleli si, že je to kamarád, ale on přitom žádný kamarád nebyl?

3) Hra na sochaře (10 minut)

Děti se rozdělí do skupinek po třech, jeden z nich se stane sochařem (postupně se všichni vystřídají), ostatní dva jsou modelovací hmota, sochařovým úkolem je vymodelovat sochu přátelství. U této činnosti musíme dávat pozor, abychom své modely nezranily.

Následuje krátká reflexe, která socha se jim nejvíce líbila a proč.

4) Četba z knihy (1 minuta)

Tygr býval bystrý kluk, dneska je mu všechno fuk. S mobilem se věčně válí, maminka ho nepochválí. Přihlouplé hry v počítači ke štěstí mu plně stačí. Nezná jinou zábavu, všechno

hází za hlavu. Necítí už ani hlad, nechybí mu kamarád. Nespí, nejí, nepije, jen s mobilem ožije. Až kamarádi řekli: „Dost! Tohle už je závislost.“ Velkou starost o něj měli, vždyť řadu dní ho neviděli.

5) Improvizace (20 minut)

Žáci se rozdělí do skupinek po třech a vymýšlí, jak to může dopadnout, když budeme hrát jen hry na mobilu. Své scénky si pak rozehrájí. Učitelka koriguje pomocí zvonečku, děti jsou naučené, že pokud zvoneček zazvoní, začnou hrát, jakmile zazvoní znovu, udělají štronzo.

6) Živý obraz (10 minut)

Žáci jsou v těch samých trojicích a vytváří živé obrazy i s názvy na předchozí téma: Jak to může dopadnout, když budeme hrát jen na mobilu hry? (např. budu sám, nebudu umět psát, číst)

7) Četba z knihy (1 minuta)

Žirafa to s radou zkusí, že se jinak chovat musí. Pak celičkou sobotu sekal jenom dobrotu. Ale zato v neděli zase ležel v posteli. Na mobilu si jen hrál, nepozval je ani dál. Slon jen kopl do konzervy: „Už na něho nemám nervy! Všechny tady zklamal zas, nebudem s ním ztrácet čas!“ Medvěd slona trochu krotí, v zásadě však není proti. Vždyť ho tygřík našťoval taky, teď však bude kulit zraky. Připravil si skvělý plán. „Teď se tygřík změní sám. Zkusíme ho postrašit, pak se bude chovat líp.“ Jako duch se zjevil v noci, plně ho měl ve své moci. A hned na něj spustil vztekle, že se bude smažit v pekle. „S mobilem si přestaň hrát, jinak budeš litovat! Tohle je jen varování, příště tě nic nezachrání.“

8) Zvuky (10 minut)

Žáci si vezmou do skupinky po čtyřech Orffové nástroje a zkusí vymyslet strašidelný zvuk, do strašidelného zvuku musí někdo ze skupiny říct, co řekl medvěd tygrovi a to „S mobilem si přestaň hrát, jinak budeš litovat! Tohle je jen varování, příště tě nic nezachrání.“

9) Četba z knihy (1 minuta)

Tygr měl hned nahnáno a vše bylo schováno. Zamkl mobil do skříně a tvářil se nevinně. Byl to pro něj velký zvrat, s čím si ale bude hrát? Copak bude dělat teď, když zhroutil se mu celý svět? Tak si zoufá čím dál víc, nebaví ho vůbec nic. „Možností máš přece mnoho!“ tvrdí všichni do jednoho. Proto si dal nové cíle, už netrápí ho dlouhá chvíle. Teď ze všeho nejradši jen tak venku skotačí. Znovu začal malovat, s kamarády fotbal hrát. Pak si každé odpoledne ke své knížce pěkně sedne. Sám si všiml velké změny, už necítí se unavený. Dnes nemůže pochopit, jak tak vlastně mohl žít.

10) Hromadná improvizace (3 minuty)

Žáci se postaví libovolně po místnosti a každý předvádí, co jiného může dělat než sedět u počítače, televize či mobilu.

11) Reflexe (13 minut)

Žáci se posadí do kroužku a společně si řekneme, co se nám dnes povedlo, jaká činnost je nejvíce bavila. Paní učitelka se pak ptá, kdo už má mobil, jak často na něm hraje, co je lepší mobil či kamarádi. Následuje poslední hra, při které se snažíme, aby dětem něco došlo.

12) Závěrečná hra – řetězová reakce (10 minut)

Žáci se rozmístí libovolně po místnosti. Jeden z žáků začne tím, že k sobě zavolá někoho jiného, kdo mu např. půjčuje hračky, ten k dotyčnému přijde, chytne ho za ruku a zavolá k sobě někoho dalšího. Postupně se za ruku drží celá třída a paní učitelka se zeptá, čeho si žáci u této hry všimli, učitelka se snaží dojít k závěru, že všichni ve třídě k sobě různými způsoby patříme, máme spolu něco společného, všichni jsme tu kamarádi.

Reflexe na odučenou hodinu

Lekci „Mobilmánie“ jsem odučila v plném počtu svých 24 dětí. Měla jsem z toho velikou radost, protože zrovna tato pohádka věřím, že se dětem bude moc líbit.

Celá tato lekce začínala hrou „Dotkni se toho, kdo ...“, protože žáci znají hru čáp ztratil čepičku, nemusela jsem dlouho nic vysvětlovat a šli jsme hned hrát. Žáci tvořili různé skupinky, jen jsem si všimla tří kamarádů, kteří pořád stáli u sebe a chytali se, myslím, že to bylo způsobeno tím, že tito tři kluci, chtějí být ve skupinkách spolu, ale protože se jim to ještě ani jednou nepovedlo, domnívali se podle mě, že pak řeknu, aby zůstali v těchto skupinkách a oni budou konečně spolu. Bohužel jsem je asi zklamala, protože po hře jsme si sedli do kruhu a povídali si, kdo je kamarád, jak ho poznáme atd. Velice se mi líbilo, co řekla Klaudinka: „Kamarád je ten, co Vám vždy pomůže, nenechá Vás ve štychu a poradí Vám.“ A druhý, kdo moc hezky mluvil o kamarádovi byl Ondra, který řekl: „Kamarád je ten, co Vás nikdy neopustí a vždy Vám pomůže, i když nemůže.“

Žáci se rozdělili do skupinek po třech, tentokrát jsem je nechala, ať si sami zvolí a šli jsme hrát hru sochaře. Ten, kdo byl sochař, nám pak musel sochu představit. Byla to legrace, děti modelovaly jako o život, do přílohy jsem vložila pár fotek.

Po hře jsem přečetla první část pohádky, žákům jsem dala za úkol, aby vymysleli, jak by to mohlo dopadnout, kdybychom pořád hráli na mobilu hru pomocí improvizace. Většina

improvizací byla o tom, že žáci hráli na mobilech a kamarádi jim stále mobily brali, ale je to neodradilo a hráli dál. Abych děti trochu zklidnila zvolila jsem jako další činnost živé obrazy, kdy děti v těch samých trojicích měly za úkol vytvořit živý obraz a napsat na tabuli, jak se jmenuje. Vznikaly zde hlavně obrazy, že bychom mohli díky hrám na mobilech oslepnout.

Přečetla jsem další část z příběhu a přinesla jsem Orffovy hudební nástroje. Žáci se rozdělili po čtyřech a měli za úkol vymyslet strašidelný zvuk a někdo ze skupiny musel přečíst dvě věty, které řekl medvěd tygrovi. Tuto aktivitu jsem natáčela, aby se žáci potom následně slyšeli a abychom mohli rozhodnout, co je opravdu polekalo. Vždy šla skupinka dětí k tabuli a ostatní si položili hlavy na lavici, aby se nedívali a mohli si to pořádně prožít. U některých skupin, když děti zvedly hlavu, jsem jen slyšela: „Wau, to bylo hrůzostrašné.“ Žákům se tato aktivita moc líbila, říkali, že to byla ze všech aktivit úplně ta nejlepší. Měla jsem z této aktivity obrovskou radost.

Když jsme dodělali zvuky, přečetla jsem poslední část z pohádky a poprosila děti o hromadnou improvizaci. Žáci předváděli všichni naráz, co můžou dělat jiného než jen sedět u počítače či televize. Žáci nejčastěji předváděli sporty a to tanec, fotbal, hokej.

Při reflexi jsem si s dětmi povídala o tom, co se jim dnes nejvíce líbilo, a co se jim dnes povedlo. Naprostou jedničkou pro ně byly zvuky, které sami tvořili a hned je chtěli slyšet. Slíbila jsem jim, že jakmile tuto lekci uzavřeme, velice ráda jim jejich zvuky pustím. Ještě jsem se ptala, jestli oni sedí doma u her, a bohužel půlka třídy hraje velice často.

Poslední hrou byla řetězová reakce, kdy jsme se nakonec všichni drželi za ruce v kruhu a já se ptala žáků, čeho si všimli. Dostal mě Mareček, který si vzpomněl na básničku z první třídy a řekl: „Všichni jsme tu kamarádi a všichni se tu máme rádi.“ Tímto jsme hodinu ukončili.

2.2.5 Zlobidlo

Zlobidlo

Kniha: Divadélko se zvířátky v ZOO

Autorka: Romana Suchá

Kontext: Tuto pohádku jsem si vybrala z toho důvodu, že poslední dobou se na třídních schůzkách setkávám s názory od rodičů, že žáci doma vůbec nepomáhají, že začínají být drzí a neposlušují. Proto tato pohádka pro mě byla jasná volba.

Téma: Rodina

Stručný obsah: Pohádka o opičákovi, který neposлуchá rodiče, je drzý, neuklízí si hračky, bere cizí věci a dělá všude nepořádek. Je velice škodolibý, maminka se kvůli němu zraní, tatínek uklouzne v koupelně a píchne kolo, kterým jel do práce a on se tomu jenom směje. Nakonec se maminka s tatínkem domluví, že mu jeho chování oplatí stejnou mincí. Maminka ho přestane hladit, tatínek mu s ničím neporadí. Až se nad ním slituje stará želva a poradí mu, aby se nad sebou zamyslel. Opičák se začne stydět za své činy a vše napraví, díky tomu mu rodiče odpustí.

Časový rozsah: 1 vyučovací hodina (45 minut)

Věková skupina: 2. třída

Vzdělávací oblast: Dramatická výchova, Český jazyk a literatura

Cíle:

- Žák využívá čtení jako zdroj informací pro společnou práci
- Uplatňuje zásady komunikace – vyjádření vlastního názoru, vyslechnutí názoru druhého
- Uplatňuje ve hře své nápady a respektuje podněty druhých
- Dokáže přijímat různé role a přiměřeně v nich jednat
- Motivace k četbě
- Žák zvládne vyjádřit své myšlenky a zamýšlí se nad důležitým tématem rodina
- Žák přijímá hru a respektuje pravidla
- Spontánně vstupuje do role a akceptuje učitele v roli
- Žák spolupracuje ve skupině

Metody vyučování: Asociační kruh, chůze po prostoru, pantomima, živý obraz, alej svědomí, učitel v roli, horké křeslo, volné psaní

Průběh hodiny:

1) Hra „Jaký jsem“ (5 minut)

Stojíme v kroužku a každý musí říct, jak se teď cítí. Takže řekne přídavné jméno a své jméno. Vždy začne učitel: „Usměvavá Lenka“, děti dále pokračují: „Ospalá Emma, Naštvaný Lukáš, Neposedný Saša, ...“

Po celém kole obměníme hru tak, že musíme říct vlastnost na stejné písmenko, kterým začíná naše jméno a snažíme se vyjádřit naši typickou vlastnost. Opět začíná učitel „Laskavá Lenka“, nyní jedeme kruh na druhou stranu. (Empatická Eliška, Veselá Vája, Šikovný Štěpánek, ...)

Pro tuto hru je velmi důležitý výraz dětí, intonace a gesta. Díky této aktivitě zjistím, jak jsou děti připravené a naladěné na dnešní lekci.

2) Asociační kruh (5 minut)

Společně si v kroužku sedneme a budeme nabalovat slova, která nás napadnou. Až z toho vznikne řetěz asociací. Já začnu a řeknu rodina a vedle mě začnou postupně říkat děti, co je na slovo rodina napadne. Např. rodina – domov – maminka – tatínek – bratr – nepořádek – pokoj – postel ...

3) Chůze po prostoru – pantomima (3 minuty)

Žáci se postaví a začnou chodit po prostoru, učitelka říká různá témata a děti se pohybují podle toho, jak to cítí a dělají pantomimu. Příklad: Jdu do školy, vyzvedla mě maminka z družiny, dělám si domácí úkoly, pomáhám mamince v kuchyni, hraji si s míčem, uklízím si hračky, ...

4) Četba z knihy (1 minuta)

Opičák je tuze drzý, rodiče to velmi mrzí. Mámu s tátou neposlouchá, do všeho rád vztekle bouchá. Hračky své si neuklízí, raději si bere cizí. Nepořádek dělá všude, copak z něho jednou bude? Zlobidlo mu říkají, vůbec se s tím netají.

5) Rozehrané živé obrazy (10 minut)

Žáci se rozdělí do skupinek po třech pomocí lístečků s domácími pracemi. (napsaný prach – obrázek hadru – obrázek nábytku) Domluví se, kdo bude maminka, kdo táta a kdo zlobidlo.

Ve skupince vymyslí, co by mohla dělat maminka, co bude dělat tatínek a co zlobidlo. Na začátku udělají živý obraz a následně ho na chvíli rozehrají.

6) Četba z knihy (2 minuty)

Ráno zlostně rámusí, talíř rozbil na kusy. Zbyly po něm jenom střepy, teď nad nimi v koutě dřepí. Svědomí ho trochu hlodá. Pak si řekne: „Žádná škoda!“ A jako všichni uličníci už mete střepy pod lednici. Trocha střepů se tam skryje a v duchu se tomu směje. Když se máma domů vrátí, ostrá bolest ji hned sklátí. Sama ani netušila, jak si nožku poranila. Ptá se syna – neví zdali, kde se tady střepy vzaly? Uhodila na kluka, ten však všechno zatlouká. V poledne se domů žene, botičky má zabláčené. Sedá si za plný stůl, aniž by se doma zul. Všude nechal šlápoty, jsou s ním samé trampoty. Maminka jen ruce spíná, že je kolem samá špína. Všude velké dopuštění a to ještě všechno není. Doma sebral připínáčky a vysypal je do zatačky. Když táta z práce domů jel, velikou to smůlu měl. O připínáček kolo píchl, smutný byl a těžce vzdychl. Je to k vzteku, je to k pláči, teď prázdné kolo domů tlačí. A kousíček opodál, opičák se tomu smál, až za břicho se popadal. Zlobí pořád bez přestání, při jídle i při koupání. Tatínek je nahněvaný, že zas vodu lije z vany. V tom uklouzl – k zemi padá, naražená má teď záda. Tohle věru nečekal, nazlobeně rychle vstal.

7) Alej svědomí – učitel v roli (2 minuty)

Žáci se postaví do dvou řad proti sobě. Učitel si na sebe vezme klobouk, je teď v roli tatínka a prochází uličkou, děti jsou myšlenky, co se asi tatínkovi honí hlavou. Učitel v roli jde postupně uličkou, a ptá se: „Co mám dělat, co mám říct, ...“

8) Četba z knihy (1 minuta)

Nahlas křikl: „Tak už dost! Velikou mám na tě zlost! Ať tenhle nezbeda už pomoc u nás nehledá!“ Trpělivost s ním už ztrácí, stejnou mincí mu oplácí. Máma už ho nehladí, táta s ničím neradí. Teď je mu to asi líto. Byl však drzý – patří mu to! Přišla za ním želva stará, hned mu radí, hned ho kárá. „Jen se trochu zamysli, jaké dělals' nesmysly. Měl by sis už pamatovat, že se musíš lépe chovat.“

9) Horké křeslo (5 minut)

Doprostřed místnosti se dá židle. Děti stojí v kroužku a vždy si jde jeden sednout na židli, v tu chvíli přijímá roli opičáka zlobidla. Ostatní děti říkají otázky a dotyčný, co sedí na židli jim na otázky odpovídá. Děti si můžou i sednout na židli a říct myšlenku, nad kterou teď opičák přemýšlí nebo svůj hlas svědomí. Např. Proč jsem tak moc zlobivý? Jak se teď mám chovat? Když budu hodný a pomáhat mamince, bude mě zase maminka hladit a uspávat? ...

10) Volné psaní – přání pro opičáka (5 minut)

Děti si vezmou papírek a tužku a napíší, jak by se měl opičák změnit, aby mu maminka s tatínkem odpustili. Po napsání přání neboli rady, jdou děti postupně k tabuli a pomocí magnetu radu pro opičáka připevní na tabuli. Vždy, když radu připevňují, řeknou ji nahlas.

11) Četba z knihy (1 minuta)

Ted' se stydí za své chyby, že bude lepší, všem rád slíbí. Sám se mámě nabízí, pokoj svůj si uklízí. Snad mu brzy odpustí všechny jeho neřesti.

12) Shrnutí + vytvoření společného díla, jak pomáhat v rodině (5 minut)

Učitel se dětí v kroužku ptá na otázky: „Co myslíte, odpustí mu maminka s tatínkem? A proč mu maminka s tatínkem odpustí? Choval se opičák dobře? Proč se asi takhle opičák choval?“

Poté pracujeme s hlavní myšlenkou, proč je důležitá rodina a proč bychom si měli společně pomáhat?

Nakonec dá učitel doprostřed kruhu papír, na který napíše velkým písmem, jak můžu pomáhat v rodině a každý žák si vezme jinou tužku, obkreslí si svoji ruku a do ní napíše, jak bude pomáhat doma rodičům. Je to vlastně slib, o kterém si na konci školního roku promluvíme, zda ho splnili.

Reflexe na odučenou hodinu

Lekci dramatické výchovy „Zlobidlo“ jsem odučila s 23 dětmi. Ve třídě jsme dali lavice stranou a židličky do kolečka, aby vzniknul prostor uprostřed. Je to moje třída 2. B, kterou učím od 1. třídy.

První aktivita byla pro žáky velmi náročná. Měli problém vymyslet ke svému jménu přídavné jméno. I když ho polovina dětí zvládla pomocí otázky jaký/á, zbytek říkal nesmysly. Ponaučení pro druhou třídu neobměňovat hru, je to pro ně opravdu těžké. Nechat jen, jaký/á jsem, neřešit začáteční písmeno.

Druhá aktivita byla mnohem lepší, děti říkaly moc hezké asociace, kousek části, co děti vymyslely: RODINA – MÁMA – TÁTA – BABIČKA – VAŘENÍ – KUŘE – KOSTI – PES – BOUDA – MISKA – ŽRÁDLO ...

Chůze po prostoru se trošku zvrtila, žáci zapomněli na pravidla, která jsme si na začátku určili. Hodně křičeli a dva chlapci začali dělat hlouposti. Chůzi jsem musela utnout a znovu jsme si v kroužku zopakovali pravidla. Vysvětlili jsme si, že když budeme takto reagovat, nic

si nevyzkoušíme a nic nestihneme. Zbytek hodiny byli žáci vzorní a skvěle se s nimi pracovalo. Moje ponaučení pro příště je, že vždy před lekcí, musím zopakovat s dětmi pravidla, přeci jenom na to nejsou vůbec zvyklé a tím, že se moc těší, neovládají se.

U první četby si žáci lehli na zem a poslouchali část příběhu.

Následovala další aktivita, a to živé obrazy. Žákům se moc líbila. Rozdělili se do skupinek pomocí kartiček a hned začali vymýšlet, co by mohla dělat maminka, tatínek a zlobidlo. Žáci se vždy ve skupině připravili doprostřed místnosti, udělali štronzo a po zaznění zvonečku svůj živý obraz rozehráli, jakmile opět zazněl zvoneček, udělali sochy, po poděkování si šli sednout a šla na řadu další skupina. Tato technika měla u dětí obrovský úspěch.

Já jsem pak dále pokračovala, že jsme teď viděli, co se mohlo stát a nyní si to přečteme a přečetla jsem další část textu.

Po přečtení děti utvořily dvě řady na alej svědomí a já si nasadila klobouk jako tatínek a procházela jsem mezi dětmi uličkou. Namátkou jsem se ptala a děti mi odpovídaly podle toho, na koho jsem se zrovna dívala. Ptala jsem se na: „Co jsem udělal špatně? Proč je můj syn tak zlobivý? Co bych měl udělat? Co bych mu teď měl říct? Polepší se?“ Žáci mi odpovídali různě. Někteří říkali nevím, jiní odpovídali celou větou a to: „Špatně jsi ho vychoval. Měl jsi mu dát na zadek. Zakaž mu počítačové hry.“ Velmi se mi líbilo, jak žáci odpovídali podle sebe neboli podle toho, jak by se zachovali jejich rodiče. Když jsem vystoupila z role, dostala mě jedna holčička, která mi hned musela sdělit: „Teda paní učitelko, já bych ho tak seřezala, co si to vůbec k rodičům takhle dovoluje!“ Měla jsem popravdě, co dělat, abych se nezačala smát, bylo to krásně spontánní a dostalo mě, jak to dotyčná prožívá.

Vzápětí hned přišla technika horké křeslo, kdy na začátku jsem poprosila chlapečka, který chodí na dramatický kroužek, s tím, že věděl, že se může kdykoli hned zvednout a na horkou židli půjde někdo jiný. Netušila jsem, že moje křeslo neboli horké křeslo, bude mít takový úspěch, všechny děti si na něj chtěly sednout a odpovídat v roli zlobidla opičáka. Nakonec jsem to musela utnout, protože nám to zabralo více času, než jsem čekala. Děti měly hodně otázek, a dokonce se ptaly i na věci, které v textu nebyly. Ti, co seděli v křesle perfektně odpovídali. Dali si hodně záležet. Myslím, že tato technika byla pro ně velmi důležitá, protože se dozvěděli řadu nových informací, které si žáci sami vymysleli, a díky tomu se více sžili s hlavním hrdinou. Příklad otázek a odpovědí: „Proč jsi rozbil ten talíř? Já nechtěl. A

proč jsi ho pak zametl pod lednici? Aby na to maminka nepřišla. A víš, že jsi mamince ublížil? Vím a mrzí mě to. Proč jsi se nepřiznal? Bál jsem se.“

Po technice horké křeslo se děti posadily do kroužku a já je poprosila o dopis pro opičáka. Děti si vzaly papírek a tužku a začaly hned psát. Někdo psal jako kamarád, někdo, co by udělal, kdyby byl v roli opičáka. V příloze jsou dopisy vyfocené. Žáci se do příběhu hodně vžili, někteří psali dost našťavaně, např. „Hele ty opičáku ..., Opice, musíš se naučit ..., Zlý opičáku neubližuj rodičům ...“ Přiznám se, že se mi to moc líbilo.

Na konec jsem přečetla poslední tři věty a s dětmi jsme si o příběhu ještě v kroužku popovídali. Žáci byli plní emocí a řešili stále, jak mohl být opičák, tak ošklivý na rodiče, že oni by si to nikdy nedovolili.

Jako poslední aktivitu jsem položila na zem velký papír, na který jsem napsala „Jak můžu pomáhat rodičům?“ a žáci si vzali pastelky, obkreslili si svoji ruku a napsali do ní, jak by mohli pomáhat rodičům. Bohužel na tuto aktivitu nezbylo moc času, žáci už slyšeli zvonek a někteří se nad otázkou tolik nezamysleli. V červnu před prázdninami chci od dětí zjistit, zda se doma něco změnilo, jestli pomáhají více, či nikoli.

Celá dramatická lekce na příběh „Zlobidlo“ se mi líbila. Děti z ní byly nadšené, což potvrdí i rodiče, protože mi hned ten samý den psali, co to ta dramatická výchova je, a že děti přišly domů nadšené a nemůžou se dočkat další lekce.

2.3 Příprava lekcí literární výchovy

Jako u dramatických lekcí mi byla inspirací kniha od paní Romany Suché, která pomocí zvířátek řeší různá výchovná opatření, zvířátka jednají jako lidé a mají i typické lidské vlastnosti. Pohádky jsou napsané formou veršů a dětem se moc líbí i ilustrace od paní Venduly Hegerové, která celou knihu ilustrovala, jsou velmi krásné.

2.3.1 Pecivál

Pecivál

Kniha: Divadélko se zvířátky v ZOO

Autorka: Romana Suchá

Kontext: Tuto pohádku jsem si vybrala z toho důvodu, že každý jsme někdy líný a nemáme chuť něco dělat, něco podniknout. Šlo mi hlavně o to, aby si to žáci uvědomili a až příště

řeknou mamince nebo kamarádovi, že ven nejdou a budou sedět jen u počítače nebo televize, mohlo by se stát, že už kamarád příště nedorazí.

Téma: Lenost

Stručný obsah: Tato povídka vypráví o líném klokanovi, který nemá rád pohyb a raději doma sedí před televizí, než by cokoli dělal. Zvířátka ho nabádají, aby s nimi sportoval, ale teprve až zpráva, že si na něj brousí zuby šakal, ho přiměje, aby se sebou začal něco dělat. Želva ho začne trénovat, a protože denně cvičí, nakonec šakala porazí.

Časový rozsah: 1 vyučovací hodina (45 minut)

Věková skupina: 2. třída

Vzdělávací oblast: Český jazyk a literatura

Cíle:

- Žák využívá čtení jako zdroj informací pro společnou práci
- Porozumění textu
- Žák zvládne odpovědět na otázky před četbou, během četby a po četbě
- Žák rozumí slovu LENOST a dokáže ho použít správně ve větě a vysvětlit
- Žák zvládne vyjádřit své myšlenky a zamýšlí se nad důležitým tématem lenost

Průběh hodiny:

1) Pantomima na lenost (5 minut)

Žáci chodí k tabuli a předvádějí pantomimicky lenost, jak to vypadá, když je člověk líný

2) Diskuze (5 minut)

Společně si o tom popovídáme a zaměříme se na otázky typu: Co to znamená, když je člověk líný? Komu se říká, že je líný? Proč je pohyb, sportování důležité? Myslíš si, že pohyb léčí tělo i duši?

3) Přečtení společně z knihy + hody s kostkou s otázkami (před četbou, při četbě, po četbě) (20 minut)

Pecivál (žáci si hodí žlutou kostkou a odpoví na otázku, co jim padne)

Klokan to je pecivál, ochablý má každý sval. Celé dny se jenom válí, maminka ho nepochválí. Většinou až odpoledne z pelechu se ztěžka zvedne. Ráno kolem tygřík běží, klokan ještě doma leží. Kondičku si přísně hlídá, volá na něj, ať se přidá. „Jen si běhej pěkně

sám já si raděj dortík dám. Na běhání nemám vlohy, navíc mě z něj bolí nohy.“ Tygřík si jen v duchu myslí, co je tohle za nesmysly. Tučňák by byl velmi rád, kdyby si šli zaplavat. Klokan ho však odbyl slovy, že si radši doma hová. Prý mu vždycky hrozně vadí, jak ho voda všude chladí. Pak dostal zprávu od medvěda, že spoluhráče nové hledá. Založil si nový oddíl, klokan by se jim moc hodil. Ten nesouhlasí a je proti, celý se prý při tom zpotí. „Mně se vážně nechce cvičit, pohybem si tělo ničit. Radši koukám na telku, než běhat někde po venku.“

Jeho tělo strádá, chřadne, svaly nemá skoro žádné. Slabý je teď jako muška, skolit ho nebude fuška. Krajem se teď zpráva nese, že se šakal na něj třese. Je to pravda zcela čistá, dlouho už se na něj chystá. Klokanem teď cloumá strach, chodí jako v mrákotách. Dnes přepere ho každý lehce, a to klokan vážně nechce. Moudrá želva za ním spěchá, ať zahálky rychle nechá. „Z pelechu hned hybaj dolů, trénovat teď budem spolu. Chceš-li být na sebe hrdý, výcvik bude velmi tvrdý.“ Aby získal kondičku, cvičí denně rozcvičku. Pilně tuží každý sval, aby ho nikdo nepřepal. (žáci si hodí zelenou kostkou a odpoví na otázky)

4) Volné psaní (5 minut)

Žáci si sednou po třech a vymyslí, jak by mohl příběh skončit, jak by mohl dopadnout.

5) Zhodnocení (10 minut)

Žáci si sednou zpátky do lavic a postupně si jejich závěry přečteme. Následuje diskuze. Učitelka se dále dětí ptá: Jak se lenoch choval? Proč se musí člověk pohybovat? Máte nějaké zájmy, koníčky, pohybujete se? Kdo sportuje?

Učitelka pak závěr příběhu přečte nahlas sama.

A když přišla jeho chvíle, ukázal se v plné síle. Šelmu skolil na lopatky a ta se teď drží zpátky. Kondička a spousta síly, dneska se mu vyplatily. Sám to ani nečekal, s kamarády cvičí dál. (žáci si hodí oranžovou kostkou a odpoví na otázky)

Reflexe na odučenou hodinu

Literární lekci „Pecivál“ jsem odučila s 20 dětmi. Bohužel mi dnes přišlo, že žáci neměli svůj den a podle toho se i vyvíjela celá hodina. Tentokrát jsme lavice měli do center po čtyřech dětech.

Na začátku vyučování jsem si pro ně připravila pantomimu. Pantomimu už jsme jednou hráli, tak jsme si v rychlosti zopakovali pravidla a šli jsme na to. Děti měly předvádět, jak vypadá líný člověk. Jako u mě ve třídě při dramatické lekci, tak i tady, převládala postel, gauč a

televize. Dostala mě jedna dvojice, holčička dělala, že spí a chlapec kolem ní běhal jako pejsek, že chce jít ven. Pantomimicky to bylo krásné, holčička se pak sama přiznala, že má doma pejska a že ona je někdy tak líná, že ho ani nevyvenčí. Což mi přišlo moc líto.

Následovala diskuze, kdy jsem se s dětmi bavila, kdo je podle nich líný atd. Žáci začali křičet jeden přes druhého, musela jsem je v lavicích uklidnit a mohli jsme pracovat dál. Podle nich je líný člověk ten, kdo se nehýbe, nesportuje a nepracuje, jenom se válí. Když jsem se zeptala, proč je pohyb důležitý, řekli okamžitě, že je to zdravé a že se musí hýbat. Zda pohyb léčí tělo a duši, tak na to mi neodpověděli. Prý o tom nikdy neslyšeli.

Konečně jsme se dostali k četbě, tyto dvě aktivity nám sebraly skoro 20 minut, žákům se dnes opravdu špatně pracovalo, dlouho jim vše trvalo a dělali lumpárny. Hod žlutou kostkou byl velice rychlý, protože chlapec, co dělal v pantomimě psa, hodil na kostce otázku: „Kdo knihu napsal a ilustroval?“ Žáci hned odpověděli, že ji napsala paní Romana Suchá a ilustrovala paní Vendula Hegerová a začali jsme číst. Protože v této třídě neučím děti měly na lavicích lístečky se jmény a já vyvolávala žáky podle jmenovek. Bohužel jsem se trefovala hodně do žáků, kteří mají se čtením problémy. V mé třídě se děti hodně hlásí, tato třída mi přišla, že spí. Ruku zvedali jen tři holčičky a jeden chlapec, nikdo jiný. Po přečtení velké části z příběhu šla házel holčička, která se nejčastěji hlásila a hodila otázku: „Jak myslíš, že příběh skončí?“ Odpověděla mi: „Dobře,“ a šla si sednout. No popravdě odpověděla popravdě, ale já jsem čekala něco více. Protože mojí poslední činností bylo, aby děti napsaly konec příběhu, neřešila jsem to a s napětím jsem dětem řekla o posledním úkolu. Bohužel, protože na to nejsem zvyklá, neřekla jsem o tom, že nemají používat v příběhu zbraně apod. U většiny kluků se objevilo násilí, takže šakal klokana zabil nebo klokan zabil šakala. Holčičky psaly pěkné příběhy, že se žádný turnaj nekonal, protože šakal byl klokanův nejlepší kamarád a už se na to nemohl koukat.

Zhodnocení jsem musela hodně urychlit, protože nám mělo za 3 minuty zvonit, řekli jsme si jen to nejdůležitější, hlavně jsem si řekli ještě jednou, o čem příběh byl, a jaké mají děti zájmy a koníčky. Někteří žáci se rozhovořili jiní ne. V této třídě převažuje fotbal a keramika.

Když nám zazvonilo poprosila jsem je ještě o strpení, přečetla jsem poslední dvě věty a slečna po mé pravici hodila kostkou, na které padlo: „Navrhni jiný konec příběhu.“ Protože tato holčička byla ze skupiny, kde šakal byl nejlepším kamarádem klokana, pouze zopakovala, co společně ve skupině napsali.

Celá tato hodina byla zdlouhavá, žákům dlouho trvalo, než se rozhoupali. Příběh se jim líbil, dokonce si o něm povídali i v jídelně. Já se přiznám, že se mi dnes v této třídě pracovalo špatně. Žáci byli hodně ukecaní a myslím si, že to bylo díky tomu, že měli spojené lavice do center, někteří žáci neviděli na tabuli, takže se museli otáčet, tudíž jejich pozornost nebyla taková jako normálně.

2.3.2 Strašpytel

Strašpytel

Kniha: Divadélko se zvířátky v ZOO

Autorka: Romana Suchá

Kontext: Tuto pohádku jsem si vybrala z toho důvodu, že každý máme z něčeho strach a chtěla jsem dětem ukázat, že strachu se dá čelit. Dále jsem chtěla, aby se žáci otevřeli a dokázali o strachu mluvit a na konci příběhu si dokázali poradit a říct, jak se strachem pracovat.

Hlavní myšlenka: Strach

Stručný obsah: Pohádka o hrochovi, který se všeho moc bál, raději byl zavřený doma a ani nevystřkoval nos. Jeho kamarádi zvířátka mu nakonec ukáží, že je život veselý a naučí ho řadu nových věcí, a hlavně ho naučí, aby se už nikdy nebál tmy.

Časový rozsah: 1 vyučovací hodina (45 minut)

Věková skupina: 2. třída

Vzdělávací oblast: Český jazyk a literatura

Cíle:

- Žák využívá čtení jako zdroj informací pro společnou práci
- Porozumění textu
- Žák zvládne odpovědět na otázky před četbou, během četby a po četbě
- Žák se zvládne zamyslet, svěřit se, z čeho má největší strach a naslouchat

Průběh hodiny:

- 1) Práce ve dvojicích (5 minut)

Žáci si ve dvojicích řeknou, jestli z něčeho mají strach, čeho se nejvíce bojí.

- 2) Přečtení společně z knihy + hody s kostkou s otázkami (před četbou, při četbě, po četbě) (25 minut)

Strašpytel (žáci si hodí žlutou kostkou a odpoví na otázku, co jim padne)

Hroch je pěkný strašpytel, jakého svět neviděl. Bojí se tmy, zvířat, lidí, za svou slabost se moc stydí. Bojí se snad skoro všeho, že se stane něco zlého. Aby nebyl ohrožen, nevyhlédá skoro ven. Kamarádi dávno vědí, že celé dny jen doma sedí. „Tak nemůže přece žít, musíme ho zocelit.“ Přemýšlejí do noci, jak mu jenom pomoci. Jenže žádná chytrá rada nikoho z nich nenapadá. Všichni už jsou rozmrzelí až pštros dostal nápad skvělý. Radostně teď jása: „Lev je naše spása! Každému je tady známo, že má pro strach uděláno.“ Od stolu pak rychle vstali, společně ho vyhledali. Svěřili mu, co je trápí, lva to ovšem nepřekvapí. Chvilí se zamyslel a měl plán jasný, zkusí mu ukázat, jak je svět krásný. Že už se nemusí ničeho bát, odvahu budou trénovat.

Za hrošíkem pospíchají, ve štychu ho nenechají. Potichoučku klepou radši, ať ho ještě nevyplaší. Jejich tiché klepání vzbudilo ho ze spaní. Neví, zda má otevřít. „Copak jenom můžou chtít?“ Každého si zpoza dveří vyplašeným okem měří. Když vidí jeho tváře bledé, hned se ptají, jak se vede. Na odpověď nečekají, společně mu domlouvají. „Co tě to napadá, všeho se bát. Nauč se bojovat – nesmíš to vzdát! Kdo má hodně kuráže, ten všecičko dokáže.“ Hrošík má však pochybnosti, zda se všeho dobře zhostí. Ve všem hledá složitost, lachtan už má toho dost. Hned ho silou k moři vleče, doufá, že mu neuteče. (žáci si hodí zelenou kostkou a odpoví na otázky)

To jste ještě neviděli, jak u moře zbledl celý. Mokrou vodu nesnese, hned se celý roztřeše. Lachtan se jen usměje: „Pohyb, ten tě zahřeje!“ Má pro něho pochopení: „Až tak těžké to zas není! Hlavně to teď nevzdávej, do plavání hned se dej! Nejdřív obě nožky smoč, pak do vody rychle skoč.“ Že byl hrošík učenlivý, brzy plaval jako divý. A když přišla vánice, propadl zas panice. Medvěd přišel v pravou chvíli, hrošík už byl celý bílý. I když mu byl trochu k smíchu, navlékl ho do kožichu.

Všude venku ležel sníh, povozil ho na saních. Staví spolu sněhuláky, to je baví a nás taky. Dnes už ví, že když je zima, bývá venku taky prima. Když v noci nastala černá tma tmoucí, téměř mu srdíčko přestalo tlouci. Celý svět najednou zdál se mu jiný, bojí se šramotu, děsí ho stíny.

Lev si ovšem věděl rady, vytáhl ho do zahrady. Jak uviděl hvězdičky, rozzářil se celičký. Hned se začal nahlas smát: „Už se nemám čeho bát!“ Ted' řve jako na lesy: „Tma mě vůbec

neděsí!“ Jeho strachy slábnou, mizí, neděsí ho věci cizí. Ted’ si věří mnohem víc, už vše zvládá jako nic. (žáci si hodí oranžovou kostkou a odpoví na otázky)

3) Zhodnocení (10 minut)

Žáci si společně popovídají, o čem příběh byl. Řeknou ho svými slovy. Učitelka se pomocí otázek ještě může doptávat. Čeho se hroch bál? Kdo mu pomohl?

4) Hra pravda x lež (5 minut)

Žáci si připraví kartičky s velkým P a velkým L. Učitelka říká věty a děti ukazují, zda je to pravda či lež. (Hroch se bál pavouků., Hroch pořád jedl., Hrochovi pomohli přátelé...)

Reflexe na odučenou hodinu

Dnes na lekci „Strašpytel“ v podobě literární výchovy bylo pouze 18 dětí. Lavice byly rozmístěny frontálně, za což jsem byla moc ráda, kvůli první aktivitě.

Děti měly za úkol popovídat si ve dvojici, z čeho mají největší strach, čeho se nejvíce bojí. Když jsem mezi dětmi procházela, slyšela jsem: „Já mám strach z hadů, já ze psů, já se bojím tmy a já mám strach z hororu Saw.“ Bohužel i v této třídě se našli chlapci, kteří koukají na horory a poté se bojí.

Když už někteří žáci začali řešit jiné věci, vrhli jsme se na čtení. Chlapec v první lavici hodil kostkou a padla nám otázka: „Podívej se na název. O čem příběh asi bude?“ Chlapec hned odpověděl: „Příběh bude o strašidlu nebo o někom, kdo se bojí strašidel.“ Žáci už byli tolik netrpěliví, že jsme začali hned číst. Dočetli jsme první část a já poprosila Verunku, aby si šla hodit kostkou. Verunka hodila: „Vyber nějaký problém nebo zápletku, která se v příběhu objevuje.“ Protože má Verunka velký problém se čtením, děti jí pomohly. Přihlásil se Pepa a přečetl část z knihy a to: „*Ve všem hledá složitost, lachtan už má toho dost.*“ To je podle něho velký problém. Pokračovali jsme dále v textu. Po přečtení celého textu si šel hodit Pepa kostkou a padlo mu: „V čem se odlišuješ od hlavní postavy?“ Protože je Pepa králem v této třídě hned řekl: „Já se rozhodně vody nebojím a sněhu, toho už vůbec ne.“ Jediné, co jsem k tomu dodala bylo: „To je dobře.“

Následovalo zhodnocení. S žáky jsme si prošli, o čem příběh byl, co se jim nejvíce líbilo, čeho se hroch nejvíce bál atd.

Poslední aktivitu žáci znají z hodin prvouky, a to je pravda a lež, žáci si připravili kartičky a ukazovali mi, zda je to pravda či nikoli. Ptala jsem se na otázky: „Hroch se bál ptáků ano nebo ne, hroch jedl zvířátkům svačiny ano nebo ne,“ bohužel na víc otázek už nezbyl čas.

2.3.3 Zlodějíček

Zlodějíček

Kniha: Divadélko se zvířátky v ZOO

Autorka: Romana Suchá

Kontext: Tuto pohádku jsem si vybrala z toho důvodu, že se začaly ve družině ztrácet hračky. Chtěla jsem si s dětmi o tom promluvit a tato pohádka mi k tomu přišla ideální, protože neodkazuje na družinu.

Hlavní myšlenka: Krádež – falešný kamarád

Stručný obsah: Hlavním hrdinou v této povídce je slon, který se tváří jako kamarád, ale vyklubal se z něj pěkný lump. Bere ostatním zvířátkům jejich věci a hračky, ztrácí je, ničí je, a dokonce sní medvědovi i svačinu. Stále lže a vymýšlí si. Vůbec mu to není líto a ani se nestydí. Naštěstí ho, ale výčitky doženou a jde díky špatnému spaní s pravdou ven. Všem se nakonec omluví a všechno napraví.

Časový rozsah: 1 vyučovací hodina (45 minut)

Věková skupina: 2. třída

Vzdělávací oblast: Český jazyk a literatura

Cíle:

- Žák využívá čtení jako zdroj informací pro společnou práci
- Porozumění textu
- Žák zvládne odpovědět na otázky před četbou, během četby a po četbě
- Žák zvládne vytvořit pětilístek a pracovat s ním

Průběh hodiny:

1) Pětilístek kamarád x falešný kamarád (10 minut)

Společně vytvoříme s dětmi pětilístek na tabuli, první pětilístek bude s názvem KAMARÁD a v druhé části tabule bude pětilístek FALEŠNÝ KAMARÁD.

_____
_____
_____

první řádek = název

druhý řádek = jaký je název

_____	třetí řádek = co název dělá
_____	čtvrtý řádek = slova vztahující se k názvu
_____	pátý řádek = synonymum k názvu

- 2) Přečtení společně z knihy + hody s kostkou s otázkami (před četbou, při četbě, po četbě) (20 minut)

Zlodějíček (žáci si hodí žlutou kostkou a odpoví na otázku, co jim padne)

Slon se pořád mile tváří, očička mu přitom září. Vypadá jak nevinátka, prochází mu všechno hladko. Má to ovšem malý háček, je to totiž pěkný ptáček. Nedodrží žádné sliby, odpovědnost, ta mu chybí. Porušuje zákazy, brzy jistě narazí. Jednou se mu všechno vrátí a pak bude litovati. Od hrocha si půjčil míč, odkopl ho někam pryč. A když se hroch po něm shání, není vůbec nikde k mání. Potom mu lže do očí, a to hrocha zaskočí. Tvrdí, že mu balón vrátil, přitom mu ho ale ztratil. Když lev nové kolo dostal, slon celé dny zlostně prskal. Takové sám vždycky chtěl, velmi mu ho záviděl. A tak se teď bez ptaní, na jeho kole prohání. A že jezdil jako blázen, dostal smyk a spadl na zem. Vloudila se chybička, z kola je teď osmička. Zničené je docela, však s tím si hlavu nedělá. Na někoho to vždy svede, sám si přitom dobře vede. Když do školy ráno spěchal, svačinu si doma nechal. V poledne mu kručí v břiše, cizí sváču vzal si tiše. V rychlosti ji sněd, v sobě ji měl hned. Medvěd smutný je až běda, když svačinu svoji hledá. Sám nemůže pochopit, kde ta sváča může být. Slon pak začal rychle lhát, na sobě nic nedal znát. Z krádeže obvinil pandu, ze všeho si dělal srandu. Pak medvěda konejší, že příště bude chytřejší. Jak je z toho všeho vidno, vůbec nic mu není stydno. Vpravo, vlevo nehledí, v podvodech si lebedí. Něco ukrást občas riskne, navíc lže jako když tiskne. A jak pořád jenom lhal, sám už se v tom nevyznal. Ted' už ani neví sám, co je pravda a co klam. (žáci si hodí zelenou kostkou a odpoví na otázky)

Navíc mu to velké lhaní pokazilo dobré spaní. Děsivé sny se mu zdají, jak ho všichni potrestají. Aby zahnal noční můru, bývá celé noci vzhůru. Máma se ptá: „Co se stalo? Zase se ti něco zdálo?“ Divné je to doma všem, a tak musí s pravdou ven. Konečně se provalilo, jak to vlastně všechno bylo. Ztrápeně teď vypadá a hanbou se propadá. Ted' nešetří omluvou, sype jednu za druhou. Zvířátkům se ale zdálo, že omluva je trochu málo: „Jen omluva nestačí, sám musíš být jinačí! Samo se to nespraví, zkus být milý, laskavý.“ Proto všem dal velký slib, že se bude chovat líp. „Krást už víckrát nebudu, ať nedělám ostudu.“ Dneska je slon zcela jiný, za jeho sliby stojí činy. (žáci si hodí oranžovou kostkou a odpoví na otázky)

3) Zhodnocení (15 minut)

Žáci si společně popovídají, o čem příběh byl. Řeknou ho svými slovy.

Podívají se na tabuli na pětílístek, zda do něho něco nechtějí ještě dopsat.

Učitelka se pomocí otázek ještě může doptávat. Co všechno dělal slon kamarádům? Setkali jste se někdy s falešným kamarádem? Stalo se Vám někdy něco podobného a jak jste to vyřešili? Je správné brát někomu hračky?

Reflexe na odučenou hodinu

„Zlodějíčka“ jsem odučila s 20 dětmi a lavice jsme měli uspořádány frontálně.

S žáky jsem začala hned řešit pětílístek, nikdy tuto metodu nezažili, musela jsem ji nejdříve vysvětlit, pak jsme doplnili na tabuli toto:

KAMARÁD	FALEŠNÝ KAMARÁD
MILÝ HODNÝ	ZLÝ ZLOBIVÝ
BĚHÁ SKÁČE MLUVÍ	LŽE UBLIŽUJE KŘIČÍ
LÁSKA VĚRNÝ NEJLEPŠÍ MALÝ	VELKÝ URÁŽLIVÝ FUJ HNUS
PŘÍTEL	NE KAMARÁD

Po pětílístku jsme šli číst, poprosila jsem Vojtu, aby šel nejdříve hodit žlutou kostkou, padlo mu: „Jaká jsou tvá očekávání?“ Vojta řekl, že neví, že asi někdo bude krást, že to bude nějaký zloděj a policie ho za čas dopadne. Začali jsme číst, když jsme přečetli první část, šel hodit kostkou David, hodil: „Které postavy v příběhu vystupují?“ Společnými silami jsme to dali dohromady, dočetli jsme si celý příběh a poprosila jsem o poslední hod kostkou, tentokrát oranžovou kostkou Sofínku, ta hodila: „V čem se od postavy odlišuješ?“ Sofínka řekla, že by nikdy neukradla nikomu svačinu a ani by nic nerozbila, protože potom by to musela zaplatit.

Poslední věc, kterou jsem s dětmi stihla bylo zhodnocení, už nám zbývalo jen 7 minut do zvonění, popovídali jsme si o příběhu, já se pak doptávala, jestli něco podobného někdy zažili či jestli se někdy setkali s falešným kamarádem a když nám zazvonilo, jen jsem je poprosila, aby se podívali na tabuli, zda by něco nezměnili. Řekli, že ne. Myslím si, že kdyby nezazvonilo, třeba by je něco napadlo, ale protože už chtěli mít přestávku, řekli, že ne. Přišlo

mi to jako velká škoda. Než jsem odešla, přišla jejich paní učitelka a hned se mě na metodu pětílísku ptala, dětem řekla, ať tabuli nemažou, že si pětílístek zapíše do sešitu literatury.

2.3.4 Mobilmánie

Mobilmánie

Kniha: Divadélko se zvířátky v ZOO

Autorka: Romana Suchá

Kontext: Tuto pohádku jsem si vybrala z toho důvodu, že děti už začínají do školy nosit mobilní telefony a po prázdninách mě dostala hláška jednoho spolužáka, že ven s ním nepůjde, protože bude doma pařit, což mě velice zasáhlo a rozhodla jsem se s dětmi tom mluvit, ale ne cíleně na jednoho žáka, ale na skupinu hromadně a abychom přišli společně na to, že kamarádi jsou pro nás moc důležití než hraní her, to můžeme, když jsme např. nemocní.

Téma: Přátelství

Stručný obsah: V této pohádce se setkáváme s tygrem, který je závislý na počítačových hrách a na mobilu. Přestanou ho zajímat kamarádi, nespí, nejí, nepije. Naštěstí má spoustu přátel zvířátek, kteří se rozhodnou to změnit a to ním, že tygra vystraší a on rychle schová mobil do skříně a už ho nevytáhne. Vystraší ho pomocí převleku za ducha. Protože tygr už mobil ze skříně nevytáhne, začne si zase užívat se svými přáteli plno legrace, her, skotačení venku, hraní fotbalu, čtení knih a malování.

Časový rozsah: 1 vyučovací hodina (45 minut)

Věková skupina: 2. třída

Vzdělávací oblast: Český jazyk a literatura

Cíle:

- Žák využívá čtení jako zdroj informací pro společnou práci
- Porozumění textu
- Žák zvládne odpovědět na otázky před četbou, během četby a po četbě
- Žák zvládne pomocí hry přijít na velkou myšlenku a to, že ve třídě k sobě různými způsoby patříme a jsme kamarádi
- Žák rozumí slovu PŘÁTELSTVÍ a dokáže k němu asociovat další slova

Průběh hodiny:

1) Rozhovor ve dvojicích (5 minut)

Žáci si mezi sebou řeknou, kdo to je vlastně kamarád? Jak poznáme pravého kamaráda? Zda mají ve třídě svého velkého kamaráda?

2) Přečtení společně z knihy + hody s kostkou s otázkami (před četbou, při četbě, po četbě) (20 minut)

Mobilmánie (žáci si hodí žlutou kostkou a odpoví na otázku, co jim padne)

Tygr býval bystrý kluk, dneska je mu všechno fuk. S mobilem se věčně válí, maminka ho nepochválí. Přihloupelé hry v počítači ke štěstí mu plně stačí. Nezná jinou zábavu, všechno hází za hlavu. Necítí už ani hlad, nechybí mu kamarád. Nespí, nejí, nepije, jen s mobilem ožije. Až kamarádi řekli: „Dost! Tohle už je závislost.“ Velkou starost o něj měli, vždyť řadu dní ho neviděli.

Žirafa to s radou zkusí, že se jinak chovat musí. Pak celičkou sobotu sekal jenom dobrotu. Ale zato v neděli zase ležel v posteli. Na mobilu si jen hrál, nepozval je ani dál. Slon jen kopl do konzervy: „Už na něho nemám nervy! Všechny tady zklamal zas, nebudem s ním ztrácet čas!“ Medvěd slona trochu krotí, v zásadě však není proti. Vždyť ho tygřík naštvál taky, teď však bude kulit zraky. Připravil si skvělý plán. „Teď se tygřík změní sám. Zkusíme ho postrašit, pak se bude chovat líp.“ Jako duch se zjevil v noci, plně ho měl ve své moci. A hned na něj spustil vztekla, že se bude smažit v pekle. „S mobilem si přestaň hrát, jinak budeš litovat! Tohle je jen varování, příště tě nic nezachrání.“ (žáci si hodí zelenou kostkou a odpoví na otázky)

Tygr měl hned nahnáno a vše bylo schováno. Zamkl mobil do skříně a tvářil se nevinně. Byl to pro něj velký zvrat, s čím si ale bude hrát? Copak bude dělat teď, když zhroutil se mu celý svět? Tak si zoufá čím dál víc, nebaví ho vůbec nic. „Možností máš přece mnoho!“ tvrdí všichni do jednoho. Proto si dal nové cíle, už netrápí ho dlouhá chvíle. Teď ze všeho nejradši jen tak venku skotačí. Znovu začal malovat, s kamarády fotbal hrát. Pak si každé odpoledne ke své knížce pěkně sedne. Sám si všiml velké změny, už necítí se unavený. Dnes nemůže pochopit, jak tak vlastně mohl žít. (žáci si hodí oranžovou kostkou a odpoví na otázky)

3) Hra – řetězová reakce (10 minut)

Žáci se rozmístí libovolně po místnosti. Jeden z žáků začne tím, že k sobě zavolá někoho jiného, kdo mu např. půjčuje hračky, ten k dotyčnému přijde, chytne ho za ruku a zavolá k sobě někoho dalšího. Postupně se za ruku drží celá třída, pak si jdou sednout na svá místa.

4) Zhodnocení (10 minut)

Paní učitelka se zeptá, čeho si žáci u hry všimli, učitelka se snaží dojít k závěru, že všichni ve třídě k sobě různými způsoby patříme, máme spolu něco společného, všichni jsme tu kamarádi.

Dále s dětmi řeší příběh, o čem se dočetli, co se jim nejvíce líbilo v příběhu.

Reflexe na odučenou hodinu

Jak při dramatické lekci, tak i při literární přípravě jsem měla ve třídě plný počet žáků a to 23. Lavice byly frontálně a já už se nemohla dočkat, až dětem řeknu, o čem bude dnešní pohádka.

Jako první jsem žáky poprosila o rozhovor ve dvojicích, kde řešili, kdo je vlastně kamarád, zda mají nejlepšího kamaráda ve třídě a jak toho pravého kamaráda poznáme. Když jsem třídou procházela a poslouchala, co si říkají, dostala mě jedna dvojice, která řešila, že se baví ve třídě skoro ze všema, ale že kamarády opravdové má jen tři a druhá holčička na to: „To se máš, já mám nejlepšího kamaráda plyšáka, je to Emily, je to králík a jsou jí tři roky.“ Velice mě to zarazilo a pořád jsem na to musela myslet, až po vyučování mi to nedalo a šla jsem se zeptat třídní učitelky, jak je na tom tato holčička. Odpověděla mi, že je taková a že tady moc kamarádů nemá, protože ji nerozumí, má svůj svět a spolužáci do něho prý nepatří.

Následovalo čtení pohádky, poprosila jsem Emu, aby šla hodit kostkou a padlo jí: „Kdo knihu napsal a ilustroval?“ Ema bez větších potíží odpověděla, že ji napsala paní Romana Suchá a namalovala paní Vendula Hegerová a mohli jsme číst. Po přečtení první části si šla hodit kostkou Anička a ta hodila: „Jak myslíš, že by se situace mohla vyřešit?“ Odpověděla, že si tygr přestane hrát s mobilem a bude si hrát s kamarády. Když jsme dočetli text, poprosila jsem o hod kostkou Tadeáše, který hodil: „Navrhni jiný konec příběh.“ Tadeáš se rozmluvil, a konec příběhu zakončil tak, že tygr byl stále závislý a ostatní jeho kamarádi také, protože jim ukázal novou hru a ona je hned začala všechny moc bavit.

Po přečtení se žáci rozmístili po místnosti a hráli jsme hru řetězová reakce, bohužel to šlo mnohem pomaleji než v mé třídě, takže nám nezbyl čas na zhodnocení. Musela jsem poprosit paní učitelku o 5 minut z hudební výchovy, abychom tento příběh uzavřeli. Ptala jsem se žáků, zda si něčeho u hry všimli a dostali mě reakce pár kluků, kteří vykřikovali, že si všimli toho, že se jim potí ruce a nahlas se smáli. Naštěstí se v tu dobu přihlásit Aleš, který řekl: „Já

jsem si všiml, že jsme o sobě moc hezky mluvili a mě se to moc líbilo.“ Tuto pohádku jsem ukončila slovy, že by v té třídě, měli být všichni kamarádi a že by si měli pomáhat.

Priznám se, že jsem z této hodiny byla hodně rozladěná a myslím si, že o ní budu ještě hodně dlouho přemýšlet.

2.3.5 Zlobidlo

Zlobidlo

Kniha: Divadélko se zvířátky v ZOO

Autorka: Romana Suchá

Kontext: Tuto pohádku jsem si vybrala z toho důvodu, že poslední dobou se na třídních schůzkách setkávám s názory od rodičů, že žáci doma vůbec nepomáhají, že začínají být drzí a neposlouchají. Proto tato pohádka pro mě byla jasná volba.

Hlavní myšlenka: Rodina

Stručný obsah: Pohádka o opičákovi, který neposlouchá rodiče, je drzý, neuklízí si hračky, bere cizí věci a dělá všude nepořádek. Je velice škodolibý, maminka se kvůli němu zraní, tatínek uklouzne v koupelně a píchne kolo, kterým jel do práce a on se tomu jenom směje. Nakonec se maminka s tatínkem domluví, že mu jeho chování oplatí stejnou mincí. Maminka ho přestane hladit, tatínek mu s ničím neporadí. Až se nad ním slituje stará želva a poradí mu, aby se nad sebou zamyslel. Opičák se začne stydět za své činy a vše napraví, díky tomu mu rodiče odpustí.

Časový rozsah: 1 vyučovací hodina (45 minut)

Věková skupina: 2. třída

Vzdělávací oblast: Český jazyk a literatura

Cíle:

- Žák využívá čtení jako zdroj informací pro společnou práci
- Porozumění textu
- Žák zvládne odpovědět na otázky před četbou, během četby a po četbě
- Žák zvládne pomocí pantomimy uhádnout domácí činnosti
- Žák rozumí slovu RODINA a dokáže k němu asociovat další slova

Průběh hodiny:

1) Brainstorming (5 minut)

Učitelka napíše na tabuli velkým písmem RODINA a žáci chodí k tabuli a píší vše, co je k tomuto slovu napadne

2) Přečtení společně z knihy + hody s kostkou s otázkami (před četbou, při četbě, po četbě) (20 minut)

Zlobidlo (žáci si hodí žlutou kostkou a odpoví na otázku, co jim padne)

Opičák je tuze drzý, rodiče to velmi mrzí. Mámu s tátou neposlouchá, do všeho rád vztekle bouchá. Hračky své si neuklízí, raději si bere cizí. Nepořádek dělá všude, copak z něho jednou bude? Zlobidlo mu říkají, vůbec se s tím netají.

Ráno zlostně rámusí, talíř rozbil na kusy. Zbyly po něm jenom střepy, teď nad nimi v koutě dřepí. Svědomí ho trochu hlodá. Pak si řekne: „Žádná škoda!“ A jako všichni uličníci už mete střepy pod lednici. Trocha střepů se tam skryje a v duchu se tomu směje. Když se máma domů vrátí, ostrá bolest ji hned sklátí. Sama ani netušila, jak si nožku poranila. Ptá je syna – neví zdali, kde se tady střepy vzaly? Uhodila na kluka, ten však všechno zatlouká. V poledne se domů žene, botičky má zablácené. Sedá si za plný stůl, aniž by se doma zul. Všude nechal šlápoty, jsou s ním samé trampoty. Maminka jen ruce spíná, že je kolem samá špína. Všude velké dopuštění a to ještě všechno není. Doma sebral připínáčky a vysypal je do zatačky. Když táta z práce domů jel, velikou to smůlu měl. O připínáček kolo píchl, smutný byl a těžce vzdychl. Je to k vzteku, je to k pláči, teď prázdné kolo domů tlačí. A kousíček opodál, opičák se tomu smál, až za břicho se popadal. Zlobí pořád bez přestání, při jídle i při koupání. Tatínek je nahněvaný, že zas vodu lije z vany. V tom uklouzl – k zemi padá, naražená má teď záda. Tohle věru nečekal, nazlobeně rychle vstal. Nahlas křikl: „Tak už dost! Velikou mám na tě zlost! Ať tenhleten nezbeda už pomoc u nás nehledá!“ Trpělivost s ním už ztrácí, stejnou mincí mu oplácí. Máma už ho nehladí, táta s ničím neradí. Teď je mu to asi líto. Byl však drzý – patří mu to! (žáci si hodí zelenou kostkou a odpoví na otázky)

Přišla za ním želva stará, hned mu radí, hned ho kárá. „Jen se trochu zamysli, jaké dělals' nesmysly. Měl by sis už pamatovat, že se musíš lépe chovat.“ Teď se stydí za své chyby, že bude lepší, všem rád slíbí. Sám se mámě nabízí, pokoj svůj si uklízí. Snad mu brzy odpustí všechny jeho neřesti. (žáci si hodí oranžovou kostkou a odpoví na otázky)

3) Zhodnocení (10 minut)

Žáci si společně popovídají, o čem příběh byl. Řeknou ho svými slovy. Učitelka se pomocí otázek ještě může doptávat. Co všechno dělal opičák rodičům? Co rodiče udělali, aby se opičák polepšil?

4) Pantomima (10 minut)

Žáci chodí k tabuli a předvádí, jak oni pomáhají doma. Ostatní musí poznat, co doma dělají, jak doma pomáhají. Např. utírají prach, uklízí si hračky, vyndávají z myčky nádobí, ...

Reflexe na odučenou hodinu

Hodinu literární výchovy jsem odučila s 20 dětmi ve 2. A. Lavice jsme měli rozdělené do řad neboli čtyři lavice vedle sebe a za nimi další řady. Tuto třídu neučím, a proto jsem poprosila kolegyni, aby si se mnou vyměnila hodinu, abych si mohla tuto hodinu odučit sama.

První aktivitu Brainstorming žáci zvládli bez problému. Psali jako mourovatí. Popsali celou tabuli a ještě chodili, že mají další slova a že se to na tabuli už nevejde. Museli jsme si ještě pár slov o rodině říct ústně, protože jinak nechtěli pokračovat. Tato aktivita místo 5 minut nakonec trvala asi 12.

Konečně jsme se dostali k textu. Holčička, protože měla dnes svátek, si šla hodit žlutou kostkou. Padla jí otázka: Může tento příběh nějak souviset s tvým životem? Přiznám se, že jsem byla dost v šoku, co holčička odpověděla: „Ne, já jsem hodná holka, zeptejte se maminky, na zlobení jsou tady kluci, třeba Pepa.“ Popravdě jsem tuto odpověď od holčičky nečekala. A jen jsem řekla: „No vidíš to, to musí být maminka moc ráda, že má takhle hodnou holku a my si teď přečteme, jak to bylo se zlobivým opičákem.“

Žáci se začali hlásit a společně jsme si přečetli první část. V průběhu textu se žáci dost smáli, příběh se jim líbil, jak je napsaný a šel jim snadno číst. Než jsme si vzali další kostku, abychom si hodili, ptala jsem se, zda všem slovíčkům rozumí. Nevěděli jenom slovo trampoty, které jim vzápětí vysvětlil jejich spolužák. Toho žáka jsem pak poprosila o hod kostkou. Házela zelenou kostkou a padlo mu: Jak myslíš, že příběh skončí? V tuto chvíli začali žáci vykřikovat své nápady, jak příběh skončí. Musela jsem je ztišit a postupně jsme si říkali, jak by mohl příběh dopadnout. Konec příběhu nám přečetla holčička, která čte velmi rychle a šla si hodit i poslední oranžovou kostkou. Na oranžové kostce padla otázka: Řekni stručně, o čem příběh vypráví. Popravdě moc stručně to nebylo, děti si odvyprávěly příběh celý mezi sebou i s detaily.

Poslední aktivitou byla pantomima, která žáky neskutečně bavila. Chodili si postupně losovat papírky s domácími pracemi a předváděli je svým spolužákům. Zde mě dostala jedna věc, tyto děti neumí moc předvádět, jde vidět, že to s nimi kolegyně nedělá, protože luxování, vytírání, uklízení hraček a utírání prachu bych také nepoznala, a to jsem to vymýšlela. Ve své třídě děláme pantomimu často, hlavně v prvouce a českém jazyce při hodině slohu.

Celá hodina děti moc bavila, a když jsem odcházela ze třídy, tak mě moc děti potěšily, protože se prý moc těší na další hodiny a příběh se jim moc líbil a nemůžou se dočkat na další.

2.4 Test

Test jsem rozdala po 14 dnech, v testu jsem použila dvě otevřené otázky a osm otázek uzavřených. Šlo mi hlavně o to zjistit, co si žáci pamatují. Poslední otevřenou otázku jsem zvolila z toho důvodu, že chci zjistit, jaká pohádka v dětem nechala nejsilnější dojem, která se jim nejvíce líbila. U uzavřených otázek jsem se vždy snažila, dát dvě odpovědi, které byly nesmysl a dvě odpovědi, aby se nad nimi žáci zamysleli.

1) Kdo byl hlavními postavami v pohádkách?

- a) princezny   b) princové   c) zvířátka   d) lidé

2) Na čem byl závislý tygr?

- a) na kamarádech   b) na hrách   c) na med   d) na knížkách

3) O čem byl příběh o klokanovi?

- a) o škole   b) o lásce   c) o lenosti   d) o svačině

4) Co provedl opičák tatínkovi?

- a) zlomil mu ruku   b) rozbil okno   c) ušpinil mu košili   d) propíchl mu kolo

5) Co se stalo mamince v příběhu o zlobivém opičákovi?

---

6) Kdo byl v pohádkách vždy nejmoudřejší, kdo vždy zvířátkům poradil?

- a) myslivec   b) maminka   c) sova   d) želva

7) Kdo byl strašpytel v pohádce o strašpytlovi?

- a) želva   b) hroch   c) lev   d) člověk

8) Kdo v pohádkách vždy zvířátkům pomohl?

- a) kamarádi   b) loupežníci   c) rodiče   d) čarodějnice

9) Kdo byl ošklivý na zvířátka, rozbíjel a kradl jim věci?

a) želva

b) slon

c) člověk

d) sova

10) Která pohádka se ti nejvíce líbila a proč?

2.4.1 Výsledky testu

Všechny napsané testy jsem opravila a utvořila jsem si tabulku odpovědí, jak to dopadlo v mé třídě, kde jsem odučila dramatickou výchovu a jak to dopadlo v druhé třídě, kde jsem to odučila literární výchovou.

2. B lekce dramatické výchovy, test psalo 23 dětí

Uzavřené otázky:

	a	b	c	d
Otázka č. 1	0	0	19	4
Otázka č. 2	0	17	6	0
Otázka č. 3	0	0	23	0
Otázka č. 4	0	2	0	21
Otázka č. 6	0	0	5	18
Otázka č. 7	0	18	5	0
Otázka č. 8	19	0	4	0
Otázka č. 9	0	23	0	0

Otevřené otázky:

	Poranila se o střep	Jiná odpověď
Otázka č. 5	15	8

	Pecivál	Strašpytel	Zlodějíček	Mobilmanie	Zlobidlo
--	---------	------------	------------	------------	----------

Otázka č. 10	9	3	1	7	3
--------------	---	---	---	---	---

2. A přípravy literární výchovy, test psalo 20 dětí

Uzavřené otázky:

	a	b	c	d
Otázka č. 1	0	0	19	1
Otázka č. 2	1	19	0	0
Otázka č. 3	7	0	13	0
Otázka č. 4	5	3	2	10
Otázka č. 6	0	0	5	15
Otázka č. 7	4	13	3	0
Otázka č. 8	14	0	6	0
Otázka č. 9	0	20	0	0

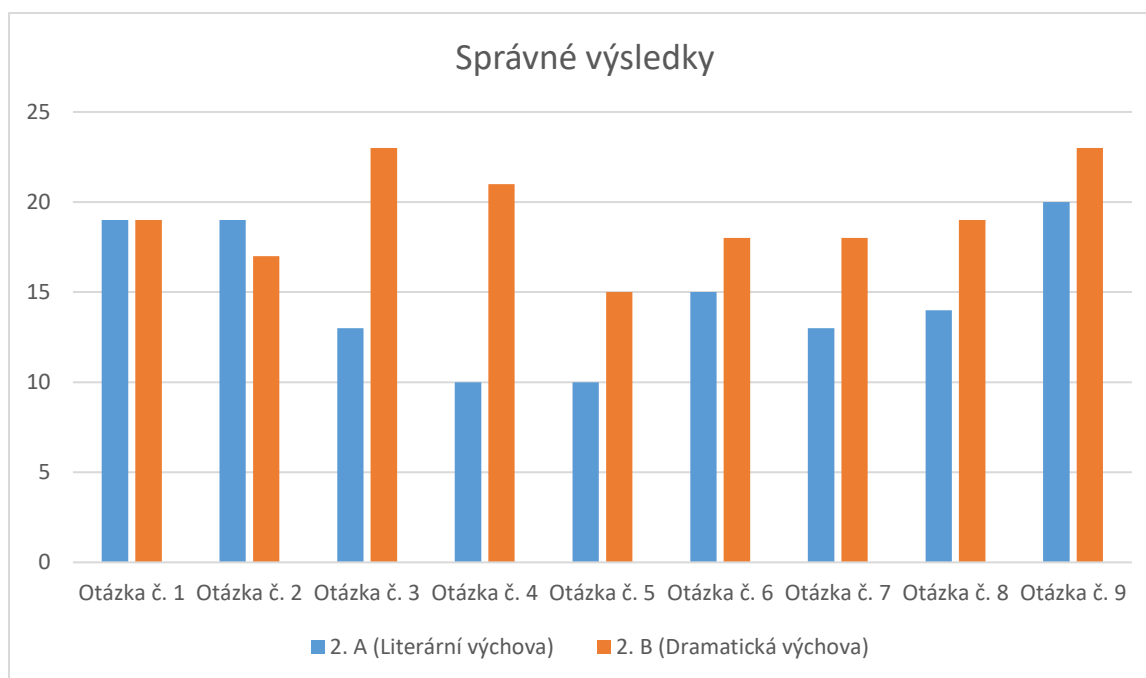
Otevřené otázky:

	Poranila se o střep	Jiná odpověď
Otázka č. 5	10	10

	Pecivál	Strašpytel	Zlodějíček	Mobilmanie	Zlobidlo
Otázka č. 10	2	3	4	9	2

2.4.2 Porovnávání efektivity výuky dramatické výchovy a literární výchovy

Nejlepší porovnávání mi přišlo zvolit způsob grafů, kde je jasné vidět, zda byly efektivnější lekce z dramatické výchovy či literární výchovy. Do grafů jsem jen zadávala správné odpovědi.

Z grafů je patrné, že dramatická výchova žákům pomohla při testu a zapamatovali si toho více než žáci, kteří si látku neprožili a jen pracovali s otázkami a s pár aktivitami. Při testech mě zarazila otázka číslo 2, dost dětí z mé třídy odpovědělo, že tygr byl závislý na medu. Nejspíš je to tím, že jsme před testem byli v divadle na „Medvídkovi Pú“ a děti si to s příběhem spletly. Co se týká poslední 10. otázky, byla spíše pro mě, abych věděla, která pohádka se dětem nejvíce líbila a v mé třídě, 2. B, zvítězil „Pecivál“ a v 2. A „Mobilmánie“. Když jsem se svých žáků ptala, proč „Pecivál“, byli nadšení z klokana, který se nevzdával a bojoval proti šakalovi a za druhé se jim moc líbili scénky, které si vymýšleli, jak klokan cvičil. V druhé skupině byli nadšení z „Mobilmánie“, protože tam byl tygr a oni tygra milují a za druhé, protože měl mobil.

2.5 Souhrnná reflexe

Myslím si, že se mi lekce, jak z dramatické výchovy, tak i z literární výchovy povedly. Děti chodily domů nadšené a rodiče si před školou o dramatické výchově vyprávěli, dokonce mě i někteří zastavovali a ptali se, proč na naší škole dramatickou výchovu nevyučují, že děti mluví jenom o ní a že doufají, že budu dále s dětmi v dramatické výchově pokračovat. Přiznám se, že jsem z toho byla nadšená a doufám, že se to donese k panu řediteli a možná do budoucna se začne i na základní škole v Praze Běchovicích dramatická výchova vyučovat. Moc bych si to přála a pokusím se pro to udělat maximum. Když se znovu podívám na graf, je vidět, že i v hodinách literárních nechaly pohádky u dětí silný dojem, velmi by mě

zajímalo, jak by test vypadal po měsíci či dvou měsících. Jestli by úspěšnost hodně klesla, anebo klesla jen minimálně. Já se určitě svých dětí v červnu na pohádky ještě jednou zeptám, protože mě to moc zajímá a poprosím i paní učitelku v 2. A, aby udělala totéž.

2.6 Vyhodnocení hypotéz

Mými hypotézami byly, zda je dramatická výchova v literární výchově užitečná a vhodná k porozumění hlavní myšlenky. Za mě určitě ano, dramatická výchova je užitečná a myslím si, že v literární výchově může mít své místo. Žáci, kteří měli lekce dramatické výchovy bez větších komplikací hlavní myšlenku hned našli a pracovali s ní. Druhou mou hypotézou bylo, jestli se testy budou lišit a opět musím konstatovat, že se lišily. Žáci, kteří si pohádku prožili, odpovídali i po čtrnácti dnech z 83 % správně, žáci, kteří si příběhy neprožili, odpovídali ze 73 % správně. Po čtrnácti dnech je to o 10 % větší úspěšnost u dětí s dramatickou výchovou. Třetí hypotézou byla, že si žáci zvládnou vzpomenout na pohádky i po 14 dnech a ano, jak žáci, co si pohádky prožili, tak i žáci, co si pohádku přečetli si zvládli vzpomenout bez větších obtíží. Na čtvrtou hypotézu jsem už odpověděla v druhé hypotéze a poslední mojí hypotézou bylo, že děti bude pohádka více bavit, když ji odučím pomocí dramatické výchovy než hodiny odučené literární výchovou. Tady se přiznám, že je pravda, že se žákům dramatická hodina líbila moc, byli z ní nadšení a vyprávěli o ní snad úplně všude, ale na druhou stranu i žáci, kteří měli hodiny literární byli nadšené z pohádek a hodiny se jim moc líbili také. Myslím si, že jsem si dobře vybrala knihu, protože žáky pohádky o zvířátkách, kteří mají lidské vlastnosti a řeší lidské problémy, moc bavila a někteří žáci si ji dokonce už koupili a přejí si i další knihy od paní Romany Suché, která knihu napsala. Po testech jsem dětem za odměnu dala loutky zvířátek z knihy a dodnes si s loutkami děti hrají o přestávce.

Závěr

V mé diplomové práci jsem se zabývala využitím dramatické výchovy v hodinách literární výchovy ve druhé třídě základní školy.

V teoretické části jsem se věnovala pojmu dramatická výchova, jejím cílům, metodám, technikám a průpravným cvičením, obsahům a reflexím, dále zařazením do Rámcově vzdělávacího programu a průřezovému tématu, pojmu literární výchova, jejími cíli, velkou myšlenkou, Rámcově vzdělávacím programem a uměleckou literaturou.

V praktické části bylo mým hlavním cílem zjištění, zda dramatická výchova přispívá v hodinách literárních ke zlepšení a porozumění látky a zda se žáci naučí více o pohádkách s ponaučením skrz dramatickou výchovu, než kdyby si jen pohádku přečetli a pracovali s otázkami. Dále jsem řešila, zda je dramatická výchova vhodná ke zvládnutí hlavní myšlenky a zda s ní děti dokáží dále pracovat a uvědomovat si ji. Když se teď ohlédnu zpátky, myslím si, že jsem se přesvědčila o tom, že dramatická výchova přispívá v hodinách literárních, žáci jsou z těchto hodin nadšené a velmi je baví, zvládnou hlavní myšlenky z příběhu vyhledat velice rychle a dále s nimi pracují.

Porovnávala jsem dvě druhé třídy na základní škole v Praze Běchovicích, kde pátým rokem učím jako třídní učitelka. V jedné třídě jsem odučila pohádky pomocí literární výchovy a v druhé třídě pomocí dramatické výchovy. Myslím si, že jsem obě varianty zvládla na jedničku, žáci z hodin chodili nadšené a pohádky, i vše k nim připravené, je moc bavili. I já se přiznám jsem byla nadšená, bavilo mě vymýšlet, co s dětmi budu dělat, a hlavně mě nadchlo, jak žáci spolupracovali, jaké nápady měli a co vše vymysleli a předvedli. Největším zážitkem při lekcích dramatické výchovy u nich byli fotografie s gradací strachu v pohádce „Strašpytel“, dodnes nám fotografie visí ve třídě a žáci se na ně chodí dívat. A druhým zážitkem, na který budou dlouho vzpomínat byli zvuky v pohádce „Mobilmánie“, kdy měli za úkol vymyslet strašidelný zvuk pomocí Orffových nástrojů a přečíst dvě věty, které řekl medvěd tygrovi, aby už nehrál na mobilu. Zvuky jsem natočila a už jsme je slyšeli asi dvacetkrát, žáci si je chtějí pořád pouštět a hádají, která skupina je vytvořila a řeší, kterých zvuků se báli nejvíce.

Co se týká výsledků, jak mé pozorování dopadlo, žáci si více pamatovali z hodin dramatické výchovy. Velmi by mě zajímalo, jak by to vypadalo po dvou měsících či čtvrt roce, rozhodně chci v červnu zjistit, jestli si žáci na knihu „Divadélko se zvířátky v ZOO“ od paní Romany

Suché vzpomenu a jestli zvládnou stejný test vyplnit alespoň z 50 % úspěšností. Jsem domluvená i s paní učitelkou z 2. A, že stejný test jim také rozdá a uvidíme. Přiznám se, že tajně doufám, že si žáci vzpomenu.

Pro dramatickou výchovu jsem se tak nadchla, že v ní chci rozhodně pokračovat nadále a jednou bych si moc přála, aby na naší škole v Praze Běchovicích se dramatická výchova vyučovala. Je to můj velký sen a přání. Věřím, že dramatické lekce, až budu mít jinou druhou třídu, určitě znovu odučím.

Použitá literatura

BERÁNKOVÁ, E.: *Tvořivá hra jako cesta k pochopení literárního díla*. Fraus, Plzeň, 2002. ISBN 80-7238-182-2

BLÁHOVÁ, K.: *Uvedení do systému školní dramatiky*. IPOS, 1996. ISBN 80-7068-070-9

BUDÍNSKÁ, H.: *Hry pro šest smyslů*. ARTAMA, Praha, 1994. ISBN 978-80-7068-217-3

GAVORA, P.: *Úvod do pedagogického výzkumu*. Paido, Brno, 2000. ISBN 80-85931-79-6

HAUSENBLAS, O.: *Čeština doopravdy*. Nákladem vlastním, 2015. ISBN 978-80-260-8165-4

HNÍK, O.: *Hravá interpretace v hodinách čtení a literární výchovy*. H&H, 2007. ISBN 80-7319-067-2

KOŤÁTKOVÁ, S., a kol.: *Vybrané kapitoly z dramatické výchovy*. Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-756-9

MACHKOVÁ, E.: *Jak se učí dramatická výchova*. AMU, Praha, 2007. ISBN 978-80-7331-089-9

MACHKOVÁ, E.: *Metodika dramatické výchovy*. Nipos, Praha, 2011. ISBN 978-80-7068-250-0

MACHKOVÁ, E.: *Projekty dramatické výchovy pro mladší školní věk*. Portál, Praha, 2013. ISBN 978-80-262-0374-2

MACHKOVÁ, E.: *Úvod do studia dramatické výchovy*. Nipos, Praha, 2007. ISBN 978-80-7068-207-4

MACHKOVÁ, E.: *Zásobník dramatických her, cvičení a improvizací*. Středočeské krajské kulturní středisko, 1990. ISBN 80-85095-05-1

MARUŠÁK, R., KRÁLOVÁ, O., RODRIGUEZOVÁ, V.: *Dramatická výchova v kurikulu současné školy*. Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-472-4

PETERKA, J.: *Teorie literatury pro učitele*. MME, 2007. ISBN 978-80-239-9284-7

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.: *Pedagogický slovník*. Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8

Rámcově vzdělávací program. VÚP v Praze, TAURIS, 2006. ISBN 80-87000-02-1

SAXTOVÁ, J., MORGANOVÁ, N.: *Vyučování dramatu*. STD, Praha, 2001. ISBN 80-901660-2-4

SUCHÁ, R.: *Divadélko se zvířátky v ZOO*. Edika, Brno, 2016. ISBN 978-80-266-0872-1

ULRYCHOVÁ, I.: *Drama a příběh*. AMU, Praha, 2007. ISBN 978-80-7331-096-7

ULRYCHOVÁ, I.: *Hrajeme si s pohádkami*. Portál, 2000. ISBN 80-7178-355-2

VALENTA, J.: *Kapitoly z teorie výchovné dramatiky*. ISV, 1995. ISBN 80-85866-06-4

VALENTA, J.: *Metody a techniky dramatické výchovy*. Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1865-1

Internetové zdroje:

<http://zsbechovice.cz/dokumenty/svp.pdf>

http://www.kritickemysleni.cz/klisty.php?co=klisty24_velkemyslenky

<http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=1942&lang=cs>

<http://www.atlasskolstvi.cz/zakladni-skoly?type=zakladni-skola&branchid=dramaticka-vychova>

Přílohy

Fotografická dokumentace z realizace dramatických lekcí

Lekce „Zlobidlo“

Živé obrazy

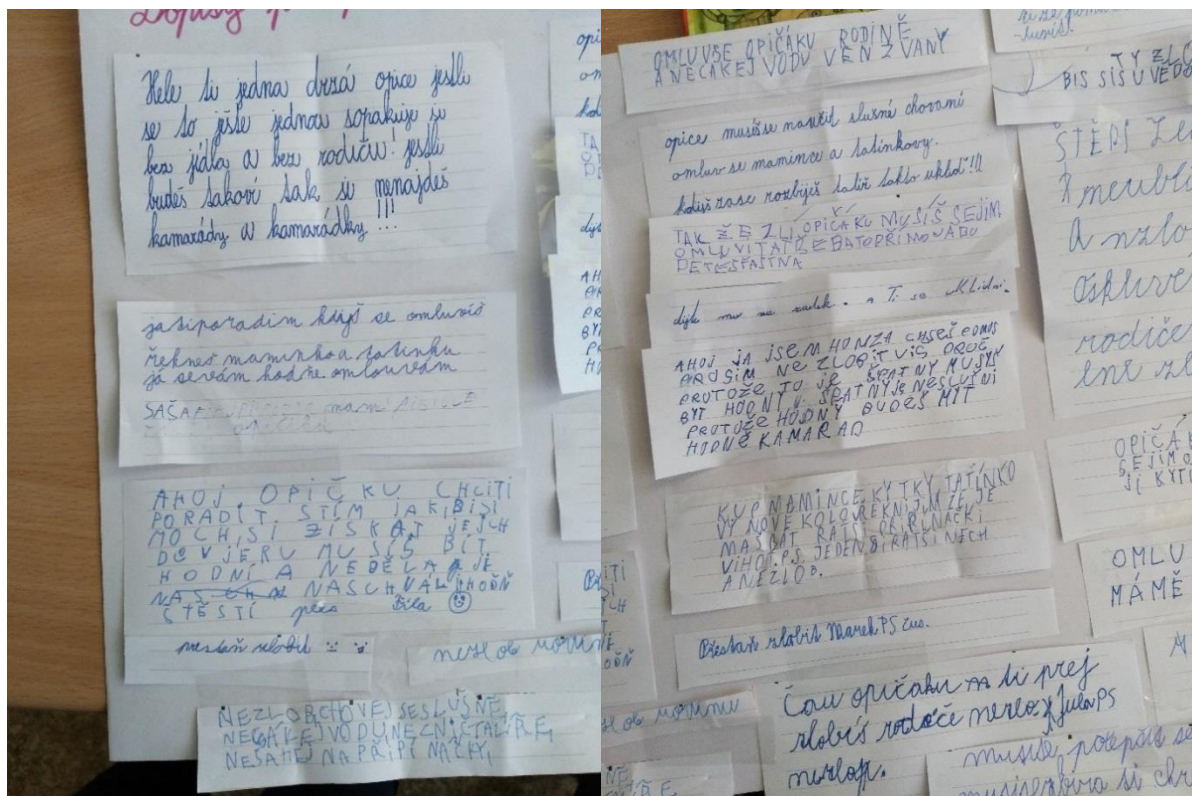
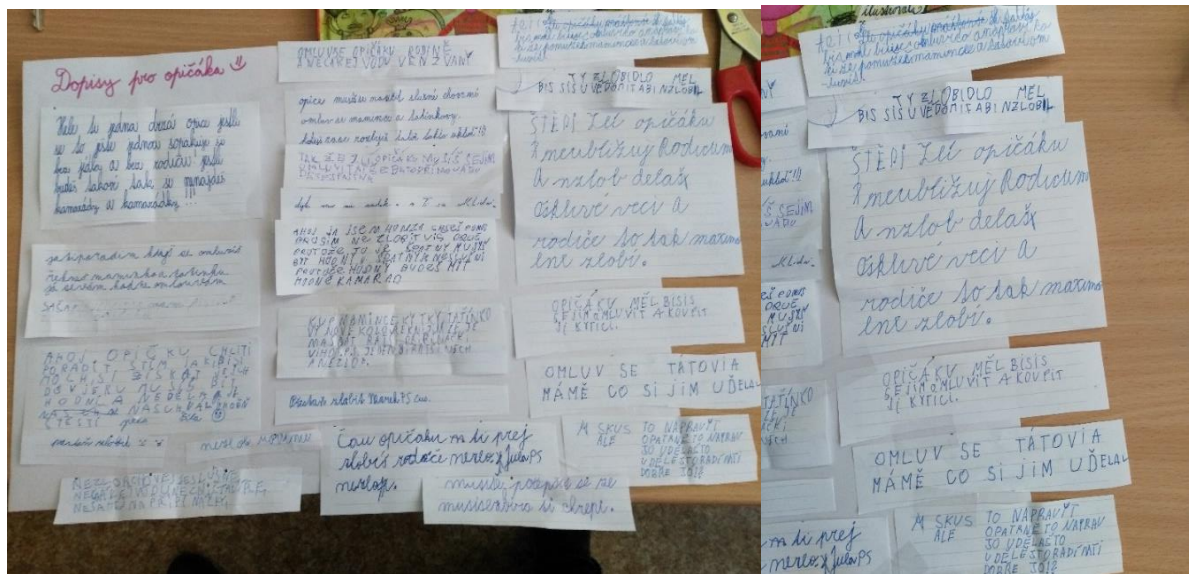
„Mami, že mě nechytíš?“

„Tati, ty mě neposloucháš?“

Dopisy pro opičáka

Lekce „Strašpytel“

Cvičení na vyjádření emocí

Překvapení

Radost

Naštvaní

Nuda

Strach

Větší strach

Největší strach

Lekce „Mobilmánie“

Hra na sochaře

Socha „Objímání“

Socha „Neboj se, já Ti pomůžu.“

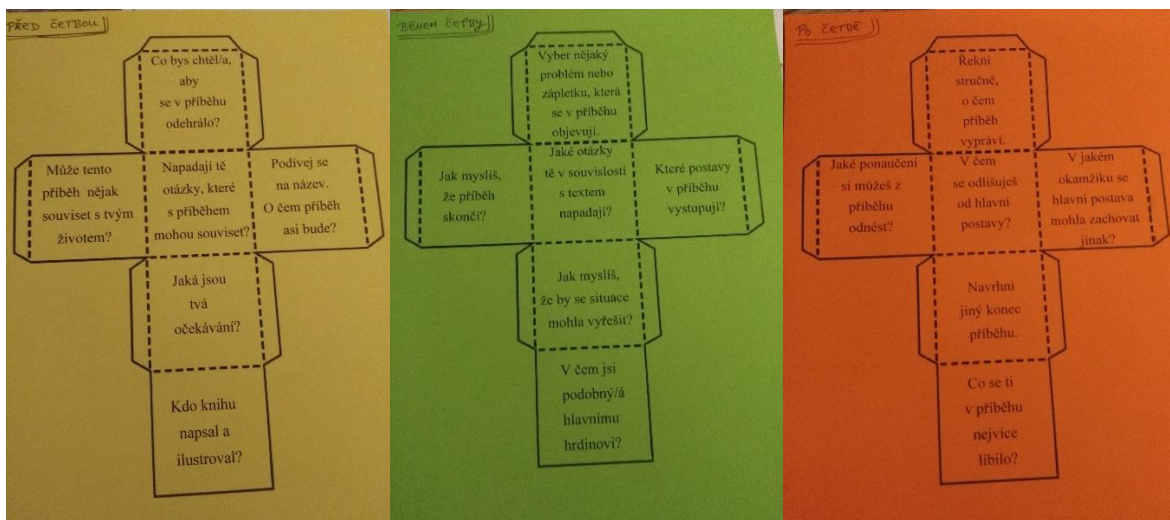
Živý obraz

„Teď si Tě podáme! Budeš litovat!“

„A všechno nám vrátíš!“ „Ano, všechno.“

Literární kostičky (před četbou, během četby, po četbě)

Pohádka, která se dětem nejvíce líbila

„Zlodějíček“

„Zlodějíček“

„Mobilmánie“

„Zlobidlo“